

Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu

Rogina, Vana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:531387>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru
Odjel za pedagogiju
Sveučilišni diplomski studij
Pedagogija

Vana Rogina

Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za pedagogiju
Sveučilišni diplomski studij
Pedagogija

Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu

Diplomski rad

Student/ica:

Vana Rogina

Mentor/ica:

prof. dr. sc. Rozana Petani

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Vana Rogina**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 16. rujna 2024.

Sadržaj

1. Uvod	2
2. Roditeljstvo	4
2.1. Majčinstvo	6
2.2. Očinstvo	7
2.3. Odgojni stilovi roditeljstva.....	8
2.3.1. Autoritaran roditeljski odgojni stil	8
2.3.2. Autoritativan roditeljski odgojni stil	9
2.3.3. Permisivan roditeljski odgojni stil.....	9
2.3.4. Zanemarujući roditeljski odgojni stil	10
3. Razvoj obitelji kroz povijest	11
4. Odgođeno roditeljstvo	13
4.1. Prednosti odgođenog roditeljstva	14
4.2. Nedostaci odgođenog roditeljstva	15
5. Odgođeno roditeljstvo u Republici Hrvatskoj	17
6. Metodologija	20
6.1. Problem i predmet istraživanja.....	20
6.2. Cilj istraživanja	20
6.3. Zadataci istraživanja	20
6.4. Hipoteze istraživanja	21
6.5. Metoda i instrument istraživanja	21
6.6. Obrada podataka.....	22
6.7. Uzorak ispitanika.....	22
7. Rezultati istraživanja	26
7.1. Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu.....	26
7.2. Razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na nezavisne varijable	28
7.3. Stavovi studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo	38
7.4. Razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na nezavisne varijable	41
7.5. Prijedlozi za olakšanje roditeljstva starijim roditeljima.....	52
8. Zaključak	55
9. Popis literature	57
10. Popis tablica i slika	61

11. Prilozi.....	64
12. Sažetak.....	67
13. Summary.....	68

1. Uvod

Obitelj je temeljna zajednica društva u kojoj članovi međusobno daju brigu, ljubav i prijateljstvo. Uz to, obitelj ima značajnu ulogu u pedagoškom kontekstu. Roditelji su osobe koje brinu za pravilno odrastanje djece te su odgovorni za odgoj djece. Upravo su roditelji ti pred kojima je izazov zadovoljavanja djetetovih bioloških, psiholoških, socijalnih i odgojno – obrazovnih potreba koje će mu omogućiti cjelovit i zdrav razvoj (Pismarović, 2022). Kroz povijest se mijenjala uloga roditelja u odgoju djeteta. U prošlosti su majke bile zadužene za odgoj djece, dok su muškarci priskrblivali sredstva za obitelj. S druge strane, u današnje vrijeme oba roditelja ravnopravno sudjeluju u odgoju djeteta. U prošlosti se očekivalo da će nakon završetka obrazovanja uslijediti brak i stvaranje obitelji. Međutim, napretkom društva mijenja se i vrijeme kada osobe postanu roditelji. Sve više ljudi se okreće cjeloživotnom obrazovanju i napretku karijere. Upravo su to samo od nekih razloga koji dovode do odgođenog roditeljstva.

Temelj ovog diplomskog rada je odgođeno roditeljstvo te se upravo zbog toga treba definirati. Odgođeno roditeljstvo se definira kao „roditeljstvo u kojem roditelji (ili roditelj koji sam odgaja dijete) pri rođenju svoga prvog djeteta (ostvarenju roditeljstva po prvi puta) ima(ju) 35 ili više godina“ (Kušević, 2013: 106). Također, odgođeno roditeljstvo podrazumijeva da su osobe namjerno odgodile roditeljstvo. Osim cjeloživotnog obrazovanja i karijere, razlozi za odgađanje roditeljstva mogu biti želja za financijskom stabilnošću prije stvaranja obitelji, nespremnost za roditeljstvo, želja za slobodom prije stvaranja obitelji i sl. Također, odgođeno roditeljstvo sa sobom nosi kako i prednosti, tako i nedostatke. Rastom odgođenog roditeljstva važno je provoditi više istraživanja na navedenu temu. Babić (2018) naglašava kako je odgođeno roditeljstvo slabo istražena tema, posebice u Republici Hrvatskoj. Upravo zbog toga, ovaj diplomski rad istražiti će stavove studenata o odgođenom roditeljstvu i stereotipima koje vežemo za odgođeno roditeljstvo.

U prvom dijelu ovog diplomskog rada obradit će se teorijska podloga, dok se drugi dio ovog diplomskog rada bavi samim istraživanjem. Teorijska podloga ovog diplomskog rada obuhvaća definiranje roditeljstva, unutar kojeg ćemo definirati i uloge majke i oca u obitelji te odgojne stilove roditeljstva i razvoj obitelji kroz povijest. Također, u teorijskom dijelu opisat ćemo odgođeno roditeljstvo, njegove prednosti i nedostatke te ćemo prikazati odgođeno roditeljstvo u Republici Hrvatskoj. Nakon teorijske podloge slijedi metodologija istraživanja, koja uključuje definiranje problema, predmeta, cilja i zadataka istraživanja, metodu i instrument

istraživanja te obradu podataka i uzorak ispitanika. Zatim slijedi interpretacija dobivenih rezultata istraživanja te naposljetku slijedi zaključak cijelog rada i istraživanja.

2. Roditeljstvo

Roditeljstvo obuhvaća širok spektar pojmova te se može definirati na različite načine. Maleš, Kušević (2011) definiraju roditeljstvo kao jednu od najvažnijih uloga osobe s posljedicama koje traju cijeli život. Uloga roditelja, koja se ostvaruje rođenjem djeteta, je nepovratna. Uz to, autorice smatraju kako je bit roditeljstva što roditelji čine za djecu, a ne što roditelji jesu. Kušević (2013: 84) definira roditeljstvo kao „sveukupnost aktivnosti koje jedna ljubavljiva motivirana osoba poduzima u odnosu s djetetom s ciljem poticanja djetetova cjelokupnog razvoja“. Također, kod definiranja roditeljstva često se nailazi na pitanje biološke povezanosti roditelja i djece. Ista autorica smatra da je roditelj svaka osoba koja preuzme brigu za dijete i njegov razvoj te naglašava važnost odnosa roditelja i djeteta.

Čudina-Obradović, Obradović (2006) u definiciju roditeljstva uključuju doživljaj roditeljstva, roditeljsku brigu i skrb, roditeljske postupke, aktivnosti i ponašanje te roditeljske odgojne stilove. Doživljaj roditeljstva uključuje prihvaćanje i zauzimanje roditeljske uloge, ponovno definiranje ciljeva i vrijednosti osobe te doživljaj vlastite vrijednosti. Sabatelli, Waldron (1995, navedeno u Čudina-Obradović, Obradović, 2006) smatraju kako se doživljaj roditeljstva opisuje kroz tri jedinstvene dimenzije: roditeljsko zadovoljstvo; zahtjevi i stres roditeljske uloge i osjećaj roditeljske kompetencije. U roditeljsko zadovoljstvo spadaju: zadovoljstvo odnosom dijete-roditelj, zadovoljstvo vlastitim uspjehom kao roditelj; zadovoljstvo potporom bračnog partnera u roditeljskoj ulozi; zadovoljstvo djetetova ponašanja i zadovoljstvo sobom kao roditeljem. Što se tiče zahtjeva roditeljske uloge, oni potiču iz okoline, koja stvara pritisak pojedincu da ostvari roditeljsku ulogu u skladu s normama te okoline. S druge strane, stres roditeljske uloge potiče od pojedinca, koji smatra da ne može ispuniti vlastita očekivanja i zahtjeve vezane uz ulogu roditelja. *Indeks roditeljskog stresa (Parent Stress Index (PSI))* je jedna od najraširenijih mjera roditeljskog stresa (Nikolić, 2018). Arambašić, Profaca (2004) napravile su *Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa*. Upitnik se fokusira na procjenu važnosti i značenje izvora stresa. U upitniku se nalazi 13 podljestvica: zahtjevnost, neprilagodljivost i zdravlje djeteta, neispunjena očekivanja, vezanost uz dijete, discipliniranje djeteta, komunikacija s djetetom, nekompetencija, odnosi sa bračnim partnerom, ograničenja roditeljske uloge, nedostatak potpore, vezanost uz dijete, materijalna situacija i zahtjevi drugih uloga. Arambašić, Profaca (2004) su u svom istraživanju primijenile *Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa* na roditeljima predškolske djece te su zaključile kako je majkama najveći stres disciplina i komunikacija s djetetom, dok je očevima najveći stres

komunikacija s djetetom i zahtjevi drugih uloga (navedeno u Čudina-Obradović, Obradović, 2006). Subjektivna roditeljska kompetencija odnosi se na vlastiti osjećaj sposobnosti i uspješnosti u ulozi roditelja. Uključuje vlastitu procjenu sposobnosti, znanja, vještina; poteškoće u odgajanju djeteta; procjenu vlastite učinkovitosti i samopouzdanja kao roditelja; osjećaj kontrole u odgoju djeteta (Sabatelli, Waldron, 1995).

U roditeljsku brigu i skrb ubrajamo rađanje i zaštitu djece, brigu za njihov život i daljnji razvoj te pomaganje i vođenje u razvoju djece. Nadalje, sve namjerne aktivnosti i procesi koje roditelj poduzima za ostvarivanje ciljeva uključujemo u roditeljske postupke, aktivnosti i ponašanje. Roditeljski odgojni stilovi uključuju odnose između roditelja i djece. Obiteljski zakon (članak 91.) u roditeljsku skrb uključuje odgovornosti, dužnosti i prava roditelja kako bi se zaštitila dobrobit djeteta te osobni i imovinski interesi. Uz to, Obiteljski zakon (članak 93. (1)) nalaže kako su roditelji dužni odgajati dijete kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu, uz poštivanje načela ravnopravnosti spolova, kako bi djeca bila spremna za skladan obiteljski i društveni život.

Novak (2019) naglašava kako na roditeljstvo utječu različiti čimbenici, kao što su ekonomski i politički čimbenici te okolina u kojoj dijete odrasta. Financijske poteškoće roditelja rezultiraju nedosljednosti u odgoju i manjkom podrške za dijete. Također, roditelji vrlo često koriste iste odgojne stilove kao što su koristili i njihovi roditelji. Međutim, roditeljstvo utječe i na promjenu samih osoba kao roditelja. Kada je nazočno dijete u obitelji, roditelji mijenjaju svoje postupke, aktivnosti i ponašanje. Roditeljstvo mijenja osjećaje, mišljenje i ponašanje roditelja te utječe na njihovu sliku o sebi i okolini u kojoj se nalaze (Gligorovski, 2019). Uz to, roditeljstvo utječe i na odnose između partnera. Neki dolazak djeteta u obitelj smatraju obiteljskom krizom, dok većina osoba smatra da je to normalna razvojna faza u životu (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

Roditeljstvo donosi brojne izazove s kojima se roditelji moraju suočiti te prilagoditi s bračnim partnerom. Zuckermann (2013) navodi kako svakom djetetu treba ljubav, sigurnost, naklonost, kontrola i vođenje, zaštita te neovisnost i povjerenje. Uz to, roditelji stvaraju određena očekivanja u odnosu djeteta – roditelj i u odnosu s bračnim partnerom. Osobe koje nisu spremne na preuzimanje roditeljske uloge imaju nisko samopouzdanje i osjećaju strah. S druge strane, spremnost na preuzimanje uloge roditelja u osobama budi samopouzdanje i spremnost na konflikte u budućnosti. Brody i sur. (1996) su u svom istraživanju otkrili kako su roditelji koji imaju česte konflikte manje uključeni u odgoj djeteta. Također, Gonzales i sur. (2000) su otkrili povezanost konflikta u bračnim odnosima sa slabijim prihvaćanjem djece, težom

disciplinom i lošim odnosom između roditelja i djece. Roditelji trebaju riješiti probleme kako oni ne bi naškodili djetetu. Ljubetić (2007) naglašava važnost toplih, tolerantnih, vedrih, optimističnih, otvorenih i pristupačnih roditelja kako bi se pozitivno oblikovala dječja osobnost.

2.1. Majčinstvo

Obiteljski zakon (članak 58.) navodi kako je djetetova majka žena koja ga je rodila. Obiteljski zakon (članak 213.) nalaže kako se kod posvojenja djeteta, posvojitelji navode u maticu rođenih kao roditelji djeteta. Do početka 90 – ih godina roditeljstvo je bilo izjednačeno s majčinstvom te su u istraživanjima vezana za roditeljstvo bile uključene samo majke (Čudina-Obradović, Obradović, 2006). Kroz povijest su majčinstvo i očinstvo obilježavale uloge podijeljene prema spolu. Žena se brinula o kućanstvu i djeci, dok su muškarci bili zaduženi za priskrbivanje sredstva za obitelj. Međutim, u današnje vrijeme uloge su podijeljene prema interesima i stručnosti. Za mnoge žene majčinstvo je temeljni izvor osobnog identiteta te je temelj osobnog razvoja i sreće, ali i izvor straha, depresije i tjeskobe (Gvozdenović, 2021). Na žene se vrši pritisak okoline da se što prije udaju i rode djecu te da ulažu napor u odgoj djeteta, ali da istovremeno uživaju u tome. Ostvarivanje majčinske uloge je, često i zbog pritiska okoline, za neke žene važnije od uspjeha u karijeri ili braku.

Što se tiče uključenosti majki u djetetov život, one provode više vremena tijekom djetinjstva i adolescencije nego što provode očevi. Majčina uključenost u djetetov život je važna za kognitivni razvoj. Čudina-Obradović, Obradović (2006) naglašavaju skup majčinskih osobina i načina ponašanja koje se naziva senzitivno majčinstvo. Senzitivno majčinstvo uključuje odgovaranje na dječje potrebe; iskaz pozitivnih emocija; govorenje djetetu; gledanje djeteta; stalna emocionalna i verbalna komunikacija; poticanje djeteta. Također, uključenost majke u djetetov život važno je za razvoj njegove sposobnosti da vlada vlastitim emocijama. Emocionalna dostupnost majke, njeno odgovaranje na potrebe djeteta i njena vedrina omogućiti će djetetu da se utješi kada je tužno ili ljutito.

Svaka majka doživljava majčinstvo individualno. Glysch, Vandell (1992) navode niz aktivnosti za koje smatraju da pripadaju u majčinsku praksu: kupanje, hranjenje, mijenjanje pelena, igranje s djetetom, bavljenje s djetetom noću, čitanje djetetu, vođenje u vrtić, vođenje u šetnju, odlazak liječniku (navedeno u Bebić, 2022). Dok se majke brinu više o njezi djeteta, očevi provode više vremena igrajući se s djecom. Također, kada su djeca starija, majke i dalje brinu o njezi, dok su očevi zaduženi za igru (Maleš, Kušević, 2011). Međutim, u današnje vrijeme dolazi do suvremenih promjena u majčinstvu te se naglašava važnost društvenih i

socioekonomskih prilika, potpora okoline te oblici odnosa u obitelji. Juul (1996) navodi kako oba spola mogu preuzeti potrebne uloge obitelji, dok odluke u obitelji donose oba roditelja ili kompetentniji roditelj (navedno u Maleš, Kušević, 2011).

2.2. Očinstvo

Za razliku od majki, očevi ne moraju biti biološki povezani s djetetom. Čudina-Obradović, Obradović (2006) naglašavaju kompleksnost pojmova očinstvo i otac s obzirom na podjelu bioloških i nebioloških (socijalnih) očeva. Postoji i podjela muškaraca s obzirom na kategoriju oca: muškarci bez djece; očevi koji žive s vlastitom djecom (biološkom i/ili posvojenom); očevi koji žive s djecom (biološkom i/ili posvojenom i pastorcima); očevi koji ne žive s vlastitom maloljetnom djecom (biološkom i/ili posvojenom); očevi koji ne žive s vlastitom odraslom djecom (biološkom i/ili posvojenom) (Eggebeen, Knoester, 2001, navedeno u Čudina-Obradović, Obradović, 2006). Navedena podjela može se suziti na četiri osnovne kategorije očeva: muškarci koji žive s maloljetnom djecom; muškarci koji žive odvojeno od svoje maloljetne djece; muškarci koji imaju odraslu i djecu koja su samostalna; muškarci koji su ženidbom postali očevi (očuh). Navedene kategorije predstavljaju različite uloge oca koje muškarci moraju preuzeti te postoji podudaranje tri stajališta, a to su biološko, hraniteljsko i odgojno.

Maleš, Kušević (2011) naglašavaju kako se u literaturi 20. stoljeća na očinstvo gleda kao dodatak majčinstvu. Međutim, promjene u društvu pridonijele su razvoju uloge oca u obitelji. Iako se na muškarce ne vrši toliki pritisak za ostvarivanjem uloge oca, u suvremeno doba očinstvo čini važnu sastavnicu muškarčeva identiteta. Subjektivni osjećaj očinstva znatno se razlikuje od subjektivnog osjećaja majčinstva. Bebić (2022) navodi neplodnost (žene teže podnose neplodnost nego muškarci), manjak prilike za socijalizaciju očinske uloge, manje pritiska u društvu i manjak spremnosti na očinsku ulogu kao neke od karakteristika subjektivnog osjećaja očinstva. Kao majčinstvo i očinstvo zahtijeva određena znanja i vještine. Gligorovski (2019) naglašava kako je bitno da otac ima topao i blizak odnos s djecom te da iskazuje emocije kako bi djetetu pomogao u razvijanju vlastitih emocija. Također, očinstvo se naglašava u odrastanju oba spola. Sinovi očeve gledaju kao modele koji ih inspiriraju, dok topao odnos oca i kćeri pridonosi većem samopouzdanju i pozitivnom prihvaćanju sebe. Određena istraživanja ukazuju na drugačije postupke i ponašanja u odgoju dječaka i djevojčica. Russell, Russell (1987) u svom istraživanju ističu kako roditelji pokazuju više emocionalnosti u komunikaciji s djevojčicama, a više dominantnosti u komunikaciji s dječacima (navedeno u

Petani, 2011). Istraživanja su pokazala da sve veća uključenost oca u djetetov život pridonose djetetovom emocionalnom, socijalnom i kognitivnom razvoju (Maleš, Kušević, 2011). Djeca čiji je otac uključen u odgoj pokazuju manje problema u ponašanju, rjeđe napuštaju školu, imaju veće ambicije, bolji su u školi te pokazuju veću uspješnost u odrasloj dobi (Pleck, 1997, navedeno u Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

2.3. Odgojni stilovi roditeljstva

Roditeljski odgojni cilj definira se kao „ukupnost roditeljskih stavova prema djetetu te emocionalno ozračje unutar kojega se odvijaju različiti roditeljski postupci (Petani, 2011: 108). Postoje razni oblici roditeljskih odgojnih stilova, ali se u većini slučajeva upotrebljava kategorizacija autorice Diane Baumrind (1967) (navedeno u Čudina-Obradović, Obradović, 2006). Roditelji su kroz odgoj vođeni roditeljskim vrijednostima i odgojnim ciljevima koje žele ostvariti (npr. poštivanje starijih osoba, poštivanje pravila, zdravlje djeteta i sl.). Prema Baumrind (1971), roditeljski odgojni stil ovisi o dvije dimenzije roditeljstva: prva dimenzija sadrži emocionalnu toplinu i razumijevanje roditelja, koja uključuje podršku djeci, ljubav i ohrabivanje u usporedbi s odbacivanjem i neprijateljstvom; druga dimenzija sastoji se od roditeljskog nadzora i roditeljskih zahtjeva, koji se odnose na mjeru povjerenja roditelja u djecu u usporedbi s kontrolom djeteta (navedeno u Petani, 2011). Roditeljski odgojni stilovi ne moraju značajno biti isti kod oba roditelja, iako je to poželjno. Matanović (2016) naglašava kako različitost roditeljskih odgojnih stilova može zbuniti dijete.

Kada bih kombinirali navedene dvije dimenzije i sve što one uključuju, dobili bi četiri kategorije roditeljskog odgojnog stila: autoritaran (autokratski, kruti – strogi) roditeljski odgojni stil, autoritativan (demokratski – dosljedan) roditeljski odgojni stil, permisivan (prepopustljiv) roditeljski odgojni stil te zanemarujući (indiferentni, zapuštajući) roditeljski odgojni stil.

2.3.1. Autoritaran roditeljski odgojni stil

Autoritaran roditeljski odgojni stil uključuje velika očekivanja od djeteta i strogi nadzor nad djetetovim postupcima. Ovakvi roditelji su hladni i odbacuju djecu te ih često kritiziraju i rugaju im se. Primarni odgojni ciljevi u autoritarnom odgojnom stilu su učenje samokontrole i poslušnosti, pri čemu roditelji postavljaju određene zahtjeve i pravila, koja se ne moraju objašnjavati djeci (Čudina-Obradović, Obradović, 2006). Autoritarni roditelji nisu skloni

iskazivanju ljubavi i topline, već smatraju da je poslušnost vrlina. Također, autoritarni roditelji kažnjavaju djecu te koriste silu za obuzdavanje djetetova ponašanja. Djeca ovakvih roditelja se često i tjelesno kažnjavaju (Gligorovski, 2019). Kod donošenja odluka djeca nemaju pravo glasa, već ih umjesto njih donose roditelji. Ovaj roditeljski odgojni stil kod djece može dovesti do neprijateljstva, konfliktnog ponašanja i povlačenja u sebe (Matanović, 2016). Uz to, djeca su bojažljiva i podliježu bilo kakvom autoritetu.

2.3.2. Autoritativan roditeljski odgojni stil

S druge strane, autoritativan roditeljski odgojni stil uključuje nadzor i postavljanje visokih očekivanja prema djeci, ali isto tako uključuje ljubav i toplinu. Ovaj roditeljski odgojni stil kombinira emocionalnu toplinu i čvrstu kontrolu. Primarni odgojni ciljevi ovakvih roditelja su razvijanje djetetove znatiželje, kreativnosti, sreće, motivacije i samostalnosti (Gligorovski, 2019). Granice i pravila koje roditelji postavljaju djetetu su jasno i pažljivo objašnjene. Dijete zna da određeni postupci imaju posljedice te je odgovoran za svoje postupke. Autoritativni roditelji su brižni, pažljivi i topli prema djetetu. Roditelji ovog odgojnog stila omogućuju djeci da donose samostalne odluke u područjima u kojima su spremni. Također, pridaje se važnost komunikaciji s djetetom i poticanje na izražavanje vlastitih misli, osjećaja i želja (Deglin, 2016). Uloga autoritativnih roditelja više naginje savjetničkoj nego nadzornoj. Uvažavaju djetetova stajališta, njegove želje i potrebe. Matanović (2016) naglašava kako je autoritativan roditeljski odgojni stil najpovoljniji za dijete. Autoritativan roditeljski odgojni stil povezuje roditelja i dijete, utječe na razvoj emocionalne stabilnosti, razvija samopouzdanje, empatiju, samokontrolu i dobre komunikacijske vještine kod djeteta.

2.3.3. Permisivan roditeljski odgojni stil

Permisivni roditelji imaju slabi nadzor nad djecom te su manje zahtjevni prema njima. U permisivnom roditeljskom odgojnom stilu roditelji djeci pridaju veliku slobodu. Čudina-Obradović, Obradović (2006) naglašavaju kako davanje prevelike slobode nije primjereno za malu djecu te im stvara nesigurnost i nesnalažljivost u granicama, što rezultira impulzivnom i agresivnom ponašanju djeteta. Odnos roditelja i djeteta u ovom odgojnom stilu karakteriziran je emocionalnoj osjetljivosti roditelja prema djetetu, prevelikoj slobodi djeteta bez određenih granica te nedostatak kontrole ponašanja. Permisivni roditelji smatraju da će ispunjavanjem svih želja i zahtjeva pokazati ljubav prema djetetu (Deglin, 2016). Iako je permisivni roditeljski

odgojni stil topao i prihvaćajući, on je isto tako neuključen. Djeca ovakvih roditelja slobodna su donositi odluke koje nisu spremni donositi. Vrlo često djeca prepoznaju da mogu upravljati permisivnim roditeljima te zlouporabljaju slobodu koju su dobili. Također, normalan razvoj osobina kod djeteta nije moguć, zbog manjak granica i prezaštićivanja djeteta. Roditelji ne uspostavljaju autoritet nad djetetom te ga zaštićuju u svakoj situaciji. Djeca permisivnih roditelja su vrlo često umišljena, sebična i dominantna (Matanović, 2016). Uz to, djeca permisivnih roditelja su vrlo često impulzivna, nezrela i nesigurna.

2.3.4. Zanemarujući roditeljski odgojni stil

Zanemarujući roditeljski odgojni stil karakteriziraju mali zahtjevi roditelja prema djeci, manjak nadzora te manjak topline i potpore. Autoritet kod ovakvog roditeljskog odgojnog stila ne postoji. Ovakav roditeljski odgojni stil uključuje nisko prihvaćanje i uključenost s malo kontrole i ravnodušnosti prema autoritetu. Zanemarujući roditelji su emocionalno hladni te imaju slabu kontrolu nad djetetom (Deglin, 2016). Roditelje ne zanimaju djeca, već nešto drugo. Vrlo često roditelji odbacuju djecu, nemaju vremena ni snage da se bave sa njima (Gligorovski, 2019).

Odnosi između roditelja i djece u ovakvom odgojnom stilu su vrlo često neprijateljski, s manjkom razumijevanja. Roditelji svoju ulogu često prebacuju drugima, kao što su bake ili djedovi, odgojno-obrazovne institucije i sl. Djeca indiferentnih roditelja imaju problema sa stjecanjem društvene kompetencije te su loša u školi (Čudina-Obradović, Obradović, 2006). Djeca ovakvih roditelja su neposlušna, zahtjevna i željna su pažnje. Kada odrastu, djeca zanemarujućih roditelja ne poznaju društvene norme ponašanja ni moralne vrednote (Matanović, 2016). Također, djeca se razvijaju bez pomoći roditelja, što dovodi do sporijeg razvoja. Vrlo često se ne uklapaju u društvo i društvena događanja te se osjećaju usamljeno

3. Razvoj obitelji kroz povijest

Razvoj društva dovodi i do razvoja struktura i odnosa u obitelji. U suvremeno doba u obitelji je sve važnije profesionalno napredovanje i materijalno blagostanje naspram tradicionalnih obiteljskih vrijednosti. Dok je u današnje vrijeme naglasak na individualizmu u obitelji, do druge polovice 20. stoljeća nuklearna obitelj se smatrala kao idealna. Billaiya i sur. (2017) nuklearnu obitelj definiraju kao tip obitelji u koji spadaju muškarac, njegova žena i njihova djeca. Iako se na strukturu nuklearne obitelji gleda kao idealnu, određeni autori smatraju kako se naglašavanjem te strukture zanemaruje različitost ostalih obiteljskih struktura. Wise (2003) navodi kriterije kroz koje se može promatrati različitost obiteljskih struktura: odnos roditelja i djece (npr. biološka i usvojena djeca); bračni status roditelja (razvedeni, odvojeni, ponovno oženjeni); broj roditelja u obitelji; roditeljsko seksualno usmjerenje (navedeno u Maleš, Kušević, 2011). Prema spomenutim kriterijima možemo zaključiti kako, osim obitelji u kojima su biološki otac i majka te njihova djeca ili dijete, postoje i posvojiteljske obitelji; obitelji gdje postoji samo jedan biološki roditelj; rekonstruirane obitelji (novi brak nakon razvoda); jednoroditeljske obitelji (kao posljedica smrti, razvoda braka i sl.); udomiteljske obitelji; višegeneracijske obitelji; slobodne izvanbračne obitelji; samačka kućanstva; istospolne obitelji; obitelji gdje jedan roditelj dulje vrijeme boravi izvan mjesta stanovanja zbog posla (npr. pomorci); kalendarske obitelji (dijete/djeca žive jedan dio godine s jednim roditeljem, a drugi dio godine s drugim roditeljem (Maleš, Kušević, 2011).

Kada bi se razvoj obitelji promatrao kroz ulogu roditelja u obitelji, tada bih prvo naišli na matrijarhat. Dolenčić (2018: 8) definira matrijarhat kao „obitelj, skupina ili država kojom vlada matrijarh; sustav društvene organizacije u kojem se naslijeđe i potomci prate kroz žensku liniju“. Majčinska uloga je bila vrlo važna; upravo se majka bavila zemljoradnjom, dok je otac bio lovac (Barković, 2019). Također, nekada su djeca dobivala imena prema majkama te su imovinu nasljeđivali prema majčinoj strani. Matrijarhat je bio zastupljen kod Germana, Babilonaca, Sumerana, Arapa, Slavena i sl. Međutim, uloga muškaraca postaje sve jača te žene gube na važnosti svoje uloge u obitelji. U drevnoj Grčkoj i Rimu jača pater familias, na kojeg se gleda kao na glavu obitelji. Zadužen je za donošenje svih odluka u obitelji. Bece (2018) naglašava kako je i Crkva utjecala na obitelj. Obitelji su se svakodnevno molile i odlazile u Crkvu. Na kuću se gledalo kao na instituciju socijalne skrbi, kaznenu instituciju, obrazovnu instituciju i na mjesto gdje se obavljala molitva (Bece, 2018). Obitelj je bila više društveno orijentirana nego privatno.

U 18. stoljeću dolazi do industrijalizacije i prelaska feudalnog društva u moderno građansko društvo. Muškarci i žene su svakodnevno odlazili na posao te je rasla potražnja za radnom snagom. Mladi ljudi su se mogli osamostaliti i osnovati vlastitu obitelj te zbog toga dolazi do porasta rođene djece (Barković, 2019). Međutim, takve obitelji provodile su manje vremena zajedno te počinje gubiti važnost. U 18. stoljeću počinje slabiti utjecaj Crkve na društvo i obitelj. Najvažnija vrijednost u društvu i obitelji bila je poslušnost. Tako su djeca u Novoj Engleskoj mogla biti javno bičevana ako su udarili ili uvrijedili roditelje (Bece, 2018). Uz to, u 18. stoljeću žene su imale priliku za obrazovanjem te su muškarci tražili obrazovaniju ženu zbog boljeg ugleda. Početkom 19. stoljeća dolazi do razvoja kapitalizma, urbanizacije i liberalne demokracije. Za vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata muškarci su odlazili na ratišta, dok su žene morale preuzeti ulogu hranitelja u obitelji. Također, došlo je do većeg zapošljavanja žena zbog nedostatka muške radne snage.

Žene su se počele boriti za svoja prava i ravnopravnost s muškarcima. Dolazi i do promjena u strukturi obitelji: javljaju se jednoroditeljske obitelji, homoseksualne obitelji, obitelji s posvojenom djecom, izvanbračni parovi i sl. (Barković, 2019). Od 1960. godine do 1980. godine javlja se Drugi val feminizma, u kojem se žene bore za svoja prava. U Drugom valu naglasak je bio na obiteljske i bračne probleme, kao što su razvod, nasilje u obitelji, silovanje u braku, tjelesno i psihološko zlostavljanje, vrijeđanje i ponižavanje te ostali oblici nasilja. Navedeni problemi su tek sedamdesetih i osamdesetih godina priznati kao oblici nasilja (Vodeničar, 2022). Uz to, žene su se izborile i za svoja prava što se tiče njihovih uloga u obitelji i braku. U tradicionalnim obiteljima postojala je podjela poslova na muške i ženske poslove.

Ljubetić (2006) navodi važne promjene koje su krajem 18. i početkom 19. stoljeća zahvatile obitelji: privrženost i osjećajna povezanost članova obitelji; veća važnost osobnih sloboda i sreće u braku; važniji spolni užitak te razdvajanje spolnog užitka od grijeha i osjećaja krivnje; veća želja za privatnošću obiteljskog života. Ove promjene su dovele i do boljih odnosa u bračnim odnosima. Partneri su se birali zbog ljubavi i obostrane želje, a ne zbog utjecaja i pritiska društva. U šezdesetim godinama 20. stoljeća žene se više posvećuju svojem obrazovanju i karijeri, dok djecu prepuštaju vrtićima ili dadiljama. Barković (2019) navodi kako je posljedica toga sve veći broj razvoda i obitelji s jednim roditeljem. U modernim obiteljima se javlja ravnopravnost i uključivanje oba roditelja u kućanske poslove te brigu u djeci.

4. Odgođeno roditeljstvo

Tijek životnih događanja u 20. stoljeću pratio je tradiciju društva i kulture. Nakon završetka obrazovanja i zaposlenja, očekivao se ulazak u bračne vode i stvaranje obitelji. Dolazak prvog djeteta i početak roditeljstva događalo se u ranim dvadesetima. Također, prije dolaska prvog djeteta važno je bilo sklopiti brak. Hagestad (1986) navodi kako je takav stereotipan životni tijek imao tri primarne funkcije: smanjivanje nesigurnosti u životu svojom predvidljivošću; bio je osnova za evaluaciju vlastitog tijeka života, postojala je mogućnost usporedbe s tradicionalnim kriterijima društva; određeni događaj u životu mogao se dijeliti s vršnjacima koji, također prolaze kroz navedeni događaj (navedeno u Kušević, 2013). U to vrijeme bilo je neobično nesklapanje braka do 35. godine života. Maleš i Kušević (2011) naglašavaju kako su i u to vrijeme žene rađale nakon 35. godine života, ali bih to u većini slučajeva bilo posljednje dijete.

Krajem 20. stoljeća dolazi do bitnih promjena u redosljedu životnih događaja. Stupanje u brak prestaje biti nužnost za rođenje prvog djeteta. Uz to, na kraju školovanja se nužno ne ulazi u bračne vode i stvara obitelj, upravo zbog cjeloživotnog obrazovanja. Tradicionalni tijek života se mijenja, a s njim i njegov vremenski raspon. U današnje vrijeme sve više osoba se u ranim tridesetima školuje i živi s roditeljima. Sve češće se osobe odlučuju za roditeljstvo nakon druge polovice tridesetih godina ili kasnije, što predstavlja odgođeno roditeljstvo. Kao što je već navedeno, odgođeno roditeljstvo je kada se prvi put postane roditeljem s 35 ili više godina. Također, odgođeno roditeljstvo implicira namjerno odgađanje roditeljstva.

Postoje mnogi razlozi za odgađanje roditeljstva. Brooks (2001) smatra kako je napredak u medicini i pojava raznih metoda kontracepcije jedan od razloga za odgođeno roditeljstvo (navedeno u Maleš, Kušević, 2011). Knijn, Rijken (2009) smatraju da je povećano obrazovanje i sudjelovanje žena na tržištu rada jedan od čestih razloga odgođenog roditeljstva. Žene se susreću s nedostatkom vremena za karijeru i skrbi o djetetu. Frankel, Wise (2016) spominju istraživanje koje je pokazalo da starije majke sa stabilnom karijerom bolje prihvaćaju ulogu roditelja nego mlade majke. Uz to, pojedinci žele uživati u svojoj slobodi prije nego što postanu roditelji i osnuju obitelji (Knjin i sur., 2006). Mnogi autori naglašavaju kako bračni partneri žele biti financijski osigurani prije nego što se odluče postati roditelji. Uz financijsku stabilnost, partneri trebaju budućoj djeci osigurati i pozitivno okruženje za odgoj i odrastanje. Grindstaff (1984) smatra kako parovi koji se odluče odgoditi roditeljstvo imaju djecu pod vlastitim uvjetima, kada si ih mogu priuštiti financijski i emocionalno.

4.1. Prednosti odgođenog roditeljstva

Odgođeno roditeljstvo ima određene prednosti. Kvalitetan odnos između partnera pridonosi dobrobiti djece. Upravo zbog toga, određene osobe odgađaju roditeljstvo jer smatraju da roditeljstvo može i štetiti kvaliteti odnosa između partnera. Wilkie (1981) smatra da su stariji roditelji sposobniji svojoj djeci osigurati pozitivno i emocionalno zdravo okruženje. Stariji roditelji se smatraju zreli i puni razumijevanja za svoju djecu. Također, stariji roditelji lakše prebrode izazove roditeljstva te su spremniji na roditeljstvo od mlađih roditelja. Garrison i sur. (1997) su u svom istraživanju otkrili kako parovi koji su odgađali roditeljstvo manje osjećaju stres roditeljstva, manje osjećaju depresiju i ograničenost u ulozi roditelja te imaju bolje kompetencije za roditeljstvo (navedeno u Maleš, Kušević, 2011).

Velik broj istraživanja potvrđuje veću uključenost roditelja u odgoj djece: Heath (1995) je proveo istraživanje koje pokazuje da očevi koji su dobili prvo dijete s 35 ili više godina više vremena posvećuju djeci i zajedničkim aktivnostima te se više skrbe za dijete od mlađih očeva; Neville, Parke (1987) su pokazali pozitivnu povezanost između dobi roditelja i sudjelovanja u aktivnostima djeteta (pomaganje oko škole, sviranje i sl.); Belsky, Volling (1991) u svom istraživanju zaključuju da su stariji očevi stimulativni, responsivni i privrženi djetetu te su stariji roditelji više uključeni u odgoj i interakciju s djetetom (navedeno u Kušević, 2013). Stariji očevi su više okrenuti verbalnom interakcijom nego tjelesnom. Zbog toga, djeca starijih roditelja mogu biti bolje kognitivno stimulirana.

Kod odgođenog roditeljstva postoje prednosti u odgoju djece, što potvrđuju mnoga istraživanja. U svom istraživanju, Sears i sur. (1957), otkrivaju kako je kod starijih majki manja vjerojatnost da će koristiti fizičko kažnjavanje i ismijavati dijete, za razliku od mlađih majki (navedeno u Wilkie, 1981). Kod starijih roditelja naglašava se mudrost i zrelost te dostupnost više financijskih i ekonomskih izvora. Uz to, starije roditelje karakterizira stabilniji partnerski odnos i češće oslanjanje na partnera, što u konačnici čini roditeljstvo manje stresno. Walter (1986) u svom istraživanju navodi kako se mlađe majke slabije emocionalno distanciraju od djece te na neprihvatljivo ponašanje gledaju kao napad na sebe, dok se starije majke lakše emocionalno distanciraju i reguliraju emocije (navedeno u Kušević, 2013). Razlog tome je što roditeljstvo za starije majke predstavlja manji dio njihove osobnosti i identiteta.

4.2. Nedostaci odgođenog roditeljstva

Uz pozitivne aspekte odgođenog roditeljstva, u literaturi se spominju i negativni aspekti odgođenog roditeljstva. Jedan od problema odgođenog roditeljstva je taj što osobe koje rode prvo dijete u 35. godini i više, odgajaju adolescente u svojim pedesetima. Maleš, Kušević (2011) smatraju da stariji roditelji ne mogu suosjećati i razumjeti probleme tinejdžera kao što bi roditelji u ranim četrdesetima. Također, uz starije roditelje javlja se i strah gubitka djece od roditelja. Starijim roditeljima često nedostaje i podrška vlastitih roditelja u odgoju djece, zbog smrti ili nemoćnosti (Wilkie, 1981). Drew, Smith (2004) naglašavaju indirektni i direktni pozitivni utjecaj bake i djeda; indirektni pozitivni utjecaj odnosi se na financijsku potporu i ulogu uzora u roditeljstvu, dok se direktni pozitivni utjecaj odnosi na skrb bake i djeda za unučad (navedeno u Kušević, 2013). Podrška vršnjaka, okoline, ali i vlastite obitelji je vrlo važna za roditelje i djecu. Kušević (2013) navodi kako istraživanja pokazuju da zadovoljstvo roditelja podrškom vlastitih roditelja i prijatelja dovodi do pozitivnih interakcija s djetetom, što na kraju rezultira boljim kognitivnim i socijalnim razvojem djeteta. Postoje i zdravstveni problemi kod odgođenog roditeljstva. Brines i sur. (1998) spominju kako istraživanja pokazuju da je odgođeno majčinstvo povezano s porastom nedonoščadi. Nedonošče je dijete koje je rođeno prije 37. tjedna trudnoće (URL 1). Kod starijih majki povećava se mogućnost za spontani pobačaj. Nakon navršene 30. godine, udio spontanih pobačaja iznosi 15%, dok se nakon 40. godine udio spontanih pobačaja povećava na 20% do 40% (URL 2). Podaci iz 2023. godine pokazuju kako je u Republici Hrvatskoj od sveukupno 7807 pobačaja, njih spontanih bilo 4792 (URL 2).

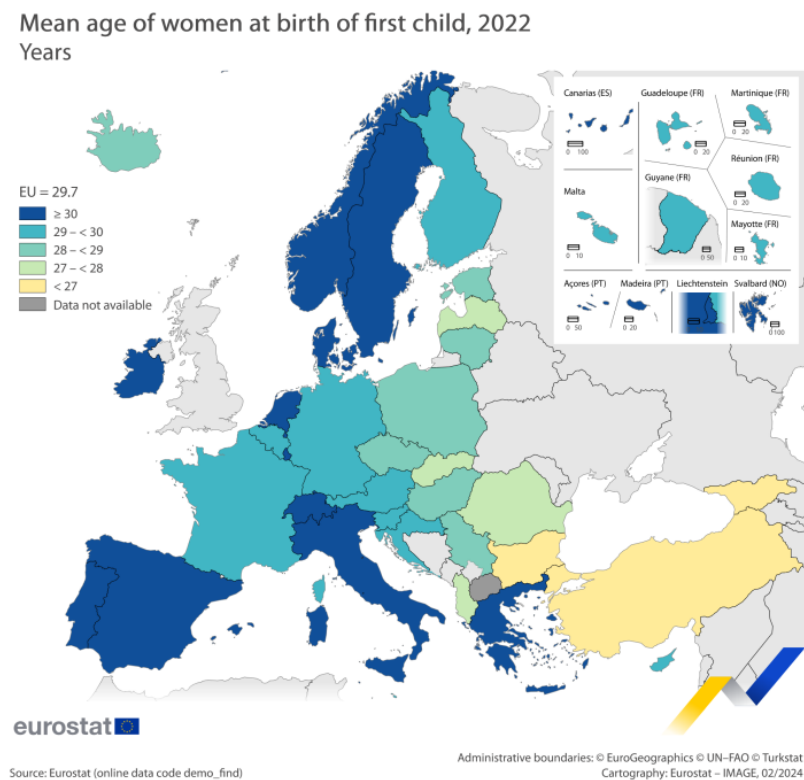
Kao vrlo čest nedostatak odgođenog roditeljstva smatra se nedostatak energije za fizičke aktivnosti s djecom. Moore, Costa (2006) smatraju da nedostatak energije navodi roditelje da budu strogi te da od djece zahtijevaju mirniju igru, dok Walter (1986) smatra da starije majke vole planirati unaprijed te zbog kaotičnog života s djetetom imaju poteškoća u odgoju (navedeno u Kušević, 2013). Između starijih roditelja i djece postoji generacijski jaz, što dovodi do problema u komunikaciji i razumijevanju između djece i roditelja. Adolescencija je vrlo zahtjevni period za djecu, ali i za roditelje. Stariji roditelji mogu zaboraviti kako je njima bilo u tom periodu te pokazati manjak razumijevanja u određenim situacijama.

Također, prezaštićenost djece starijih roditelja smatra se kao nedostatak odgođenog roditeljstva. Prezaštićivanje djece je pretjerana uključenost roditelja u djetetov život, pretjerana briga i zaštita te pretjerana kontrola djeteta (Gajšek i sur., 2022). Djeca koja su kroz svoj život s roditeljima bili prezaštićeni često u kasnijim godinama nisu spremni na samostalan život i

obaveze. Roditelji trebaju djeci dati slobodu, kako bi osjetili sigurnost, ali i posljedice svojih postupaka, kojim se uče procjenjivati razne oblike ponašanja. Uz odgođeno roditeljstvo veže se prezaštićivanje djece koje se dugo čekalo te visoka razina odgojne anksioznosti kod majki koje su odgađale roditeljstvo (Kušević, 2013). Zbog svog iskustva i znanja, stariji roditelji mogu pokazati strah za svoje dijete, upravo zbog situacija koje su vidjeli kroz život. S druge strane, iskustvo i znanje ih, također može navesti da su opušteni u određenim situacijama. Kušević (2013) naglašava kako povezanost prezaštićenosti i odgođenog roditeljstva nije još dovoljno empirijski istražena.

5. Odgođeno roditeljstvo u Republici Hrvatskoj

Dobna granica uobičajenog ostvarenja roditeljstva mijenjala se kroz povijest sve do danas. Kao što je već navedeno u radu, na pomicanje dobne granice utjecali su mnogi uvjeti, posebice razvoj društva i borba za prava žena. Nekada je dob za odgođeno roditeljstvo bila 25 ili više godina; 28 ili više godina; 30 ili više godina. Međutim, kako statistički pokazatelji upućuju, u današnje vrijeme dobna granica za odgođeno roditeljstvo je od 35. godine nadalje (Kušević, 2013). U Europi, srednja dob u kojoj žene imaju prvo dijete raste iz godine u godinu. Podaci iz 2019. godine pokazuju kako su žene u prosjeku imale 29, 4 godine kada su rodile prvo dijete (URL 3). Ta brojka se povećala u naredne tri godine, što pokazuju podaci iz 2022. godine, tada je prosjek godina žena koje su rodile prvo dijete bio 29, 7 godina (URL 4). Podaci iz 2022. godine mogu se vidjeti na slici ispod, na kojoj se nalaze sve države Europske unije i podaci o prosjeku godina žena kada su rodile prvo dijete.

Slika 1. Prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta, 2022 (URL 4,

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics#Total_fertility_rate_and_age_of_women_at_birth_of_first_child)

Kao što se vidi na *Slici 1.* u 7 država Europske unije prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u 2022. godini bila je više od 30 godina. Uz to, najniža prosječna dob pri rođenju prvog djeteta je 26, 6 godina (Bugarska) i 27, 0 godina (Rumunjska); dok je najviša prosječna dob pri rođenju prvog djeteta 31, 7 (Italija) i 31, 6 (Španjolska) (URL 3). Prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj 2022. godine bila je 30,7 godina (URL 5).

Podaci pokazuju kako je prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj rasla od 2016. do 2022. godine. 2016. godine prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj bila je 30,1; 2017. godine prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj penje se na 30, 3 godine; 2018. godine prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj povećava se na 30, 4 godine; 2019. godine prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj iznosi 30, 5 godina; 2020. godine prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj bila je 30, 6 godina; 2021. godine prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj bila 30, 7 godina (URL 5). Podaci pokazuju kako se od 2021. do 2022. godine nije dogodio rast u prosječnoj dobi žena pri rođenju prvog djeteta u Republici Hrvatskoj. 2023. godine u Republici Hrvatskoj rođeno je sveukupno 32, 475 djece (URL 2). Uz to, naglašava se kako sve više žena u Republici Hrvatskoj rađaju sve kasnije. Godine 2023. najviše žena u Republici Hrvatskoj rodilo je u dobi između 30 i 34 godine; nešto više od 6000 poroda u dobi od 35 do 39 godina; te 90 porođaja u dobi od 45 do 49 godina (URL 2).

Na slici niže prikazani su podaci o prosječnoj dobi žena pri rođenju prvog djeteta prema NUTS 3 regijama. Naziv NUTS 3 označava statističke regije 3. razine, koje se u Republici Hrvatskoj sastoje od 21 upravne jedinice (URL 6).

		TIME	2019 ↓	2020 ↓	2021 ↓	2022 ↓
↓ GEO ↓						
HR	Croatia		30.5	30.6	30.7 (b)	30.6 (b)
HR021	Bjelovarsko-bilogorska županija		:	:	29.4	29.1
HR022	Virovitičko-podravaska županija		:	:	29.6	29.4
HR023	Požeško-slavonska županija		:	:	30.0	30.1
HR024	Brodsko-posavska županija		:	:	29.9	30.1
HR025	Osječko-baranjska županija		:	:	30.2	30.1
HR026	Vukovarsko-srijemska županija		:	:	30.5	29.9
HR027	Karlovačka županija		:	:	30.1	30.0
HR028	Sisačko-moslavačka županija		:	:	29.4	29.2
HR031	Primorsko-goranska županija		31.2	31.1	31.3	31.2
HR032	Ličko-senjska županija		29.6	29.5	30.1	29.9
HR033	Zadarska županija		30.7	30.8	30.9	30.7
HR034	Šibensko-kninska županija		30.7	30.8	31.0	30.6
HR035	Splitsko-dalmatinska županija		31.1	31.3	31.4	31.2
HR036	Istarska županija		30.9	31.1	31.2	31.1
HR037	Dubrovačko-neretvanska županija		30.9	31.0	31.3	31.1
HR041	Grad Zagreb (NUTS 2016)		31.6	:	:	:
HR042	Zagrebacka županija (NUTS 2016)		30.6	:	:	:
HR043	Krapinsko-zagorska županija (NUTS 2016)		29.4	:	:	:
HR044	Varždinska županija (NUTS 2016)		29.5	:	:	:
HR045	Koprivničko-krizevačka županija (NUTS 2016)		29.6	:	:	:
HR046	Međimurska županija (NUTS 2016)		28.4	:	:	:
HR047	Bjelovarsko-bilogorska županija (NUTS 2016)		29.0	:	:	:

Slika 2., Prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta prema NUTS 3 regijama, URL 7 (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_R_FIND3/default/table?lang=en).

Na Slici 2. možemo vidjeti podatke koji obuhvaćaju županije u Republici Hrvatskoj. Iako određeni broj podataka nedostaje, iz podataka možemo zaključiti kako prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta varira iz godine u godinu. Republika Hrvatska je najveću prosječnu dob žena pri rođenju prvog djeteta imala 2021. godine, kada ona iznosi 30, 7 godina, a najmanju 2019. godine s 30, 5 godina.

Podaci sa Slike 2. pokazuju kako je najveća prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta bila 31, 4 godine u Splitsko-dalmatinskoj županiji 2021. godine. Međutim, ta se brojka 2022. godine smanjila na 31, 2 godine 2022. godine. Također, Primorsko-goranska županija je kao i Splitsko-dalmatinska županija imala najveću prosječnu dob žena pri rođenju prvog djeteta u 2022. godini. Bjelovarsko-bilogorska županija 2022. godine ima najmanju prosječnu dob žena pri rođenju prvog djeteta, koja iznosi 29,1 godina. Uključujući sve županije, najmanja prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta bila je 28, 4 godine u Međimurskoj županiji 2019. godine. S druge strane, najveća prosječna dob pri rođenju prvog djeteta bila je 31, 6 godina u gradu Zagrebu 2019. godine. Iako su podaci korisni i relevantni, postoje određene stavke koje su nepotpune, čime možemo zaključiti kako bi se tema odgođenog roditeljstva i prosječne dobi pri rađanju prvog djeteta trebala istražiti više.

6. Metodologija

6.1. Problem i predmet istraživanja

Problem ovog istraživanja temelji se na stereotipima koji se u društvu često povezuju uz starije roditelje (manje energije za igru, financijska stabilnost, zaštićenost djece). Predmet ovog istraživanja čine stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu. Odgođeno roditeljstvo je sve češća pojava u današnje vrijeme te postoje brojna istraživanja koja ispituju odgođeno roditeljstvo, poput istraživanja Kušević (2013), Babić (2018) te Wilkie (1981). Proučavajući istraživanja o odgođenom roditeljstvu primijećeno je kako su u većini slučajeva ispitanici stariji roditelji, gdje se ispituje njihovo iskustvo i roditeljstvo. Kušević (2013) je provela istraživanje u kojem je ispitala odgojne postupke starijih i mlađih roditelja. Zaključeno je kako stariji roditelji imaju kvalitetniji odgoj od mlađih roditelja (rjeđe korištenje kažnjavanja, kvalitetnija okolina, naglasak na samostalnosti i odgovornosti djeteta). S obzirom da je sve više starijih roditelja te da se odgođeno roditeljstvo sve češće spominje u medijima i obrazovanju, važno je i provesti istraživanje koje uključuje studente. Babić (2018) je provela istraživanje kojim je ispitala stavove studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo. S obzirom da navedeno istraživanje nije uključivalo studente iz cijele Republike Hrvatske, već samo studente koji studiraju u Osječko-baranjskoj županiji, zaključeno je kako je potrebno provesti istraživanje kako bi se ispitale razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu iz cijele Hrvatske.

6.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati i utvrditi stavove studenata o odgođenom roditeljstvu i stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo te istražiti koliko se stavovi razlikuju s obzirom na nezavisne varijable.

6.3. Zadatci istraživanja

S obzirom na problem i cilj istraživanja, zadatci ovog istraživanja su:

1. Utvrditi sociodemografske karakteristike ispitanika.
2. Ispitati i utvrditi razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na spol, dob, strukturu obitelji, područje studija i veličinu mjesta iz kojeg student potječe.

3. Ispitati i utvrditi razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol, dob, strukturu obitelji, područje studija i veličinu mjesta iz kojeg student potječe.

6.4. Hipoteze istraživanja

Prema cilju i zadacima istraživanja, dolazimo do sljedećih hipoteza istraživanja:

H1: Postoje statistički značajne razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na spol, dob, strukturu obitelji, područje studija i veličinu mjesta iz kojeg student potječe.

H2: Postoje statistički značajne razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol, dob, strukturu obitelji, područje studija i veličinu mjesta iz kojeg student potječe.

6.5. Metoda i instrument istraživanja

Za potrebe istraživanja korištena je metoda anketiranja. Izrađen je anketni upitnik u programu Google Obrasci (Prilog 1). Upitnik ima ukupno 28 pitanja. Upitnik se sastoji od tri dijela: prvi dio odnosi se na nezavisne varijable (sociodemografske podatke). Nezavisne varijable u ovom istraživanju su spol studenata, dob studenata, struktura obitelji, područje studija, veličina mjesta rođenja (broj stanovnika). Drugi dio upitnika odnosi se na stavove ispitanika o odgođenom roditeljstvu te ima 9 čestica. U ovom dijelu upitnika korištena je Likertova skala od pet stupnjeva: 1 – u potpunosti se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – slažem se; 5 – u potpunosti se slažem. Od ispitanika se tražilo da na određene tvrdnje o odgođenom roditeljstvu odaberu odgovor od 1 (u potpunosti se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem). Treći dio upitnika odnosi se na stavove ispitanika o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo te ima 13 čestica. Kao i u drugom dijelu upitnika, ovdje su ispitanici, također imali određene tvrdnje o stereotipima vezanih za odgođeno roditeljstvo te se tražilo da odaberu odgovor od 1 (u potpunosti se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem).

Na kraju upitnika nalazilo se jedno pitanje otvorenog tipa, koje nije bilo obvezno za odgovoriti. Pitanje se odnosilo na načine olakšanja roditeljstva starijim roditeljima, a preuzeto je od Kušević (2013). Upitnik se podijelio na društvenim mrežama (Facebook, Instagram...)

kako bi se osiguralo sudjelovanje studenata iz cijele Hrvatske. Uz to, na *Facebook*-u se upitnik podijelio u raznim studentskim grupama.

6.6. Obrada podataka

Što se tiče obrade prikupljenih podataka, prvi dio podataka o sociodemografskim podacima ispitanika obrađen je deskriptivno. Drugi dio obrade podataka odnosi se na analizu razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu i stavovima studenata o stereotipima vezanih za odgođeno roditeljstvo. Kako bi se utvrdilo postoje li značajne razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu i stavovima studenata o stereotipima vezanih za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol, koristila se aritmetička sredina (M), standardna devijacija (SD) i t-test za svaku tvrdnju. Uz to, analiza varijance se koristila kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u stavovima studenata za svaku tvrdnju s obzirom na dob, područje studija, obiteljsku strukturu i veličinu mjesta odrastanja.

6.7. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno u vremenskom razdoblju od svibnja 2023. godine do rujna 2023. godine. U istraživanju sudjelovalo je ukupno 218 ispitanika. S obzirom na spol ispitanika, u istraživanju je sudjelovalo 179 studentica i 39 studenata. U *Tablici 1.* nalazi se ukupan broj ispitanika (N) te postotak ispitanika (%) s obzirom na spol.

Tablica 1. Uzorak ispitanika s obzirom na spol

Spol ispitanika	N	%
Žensko	179	82,1
Muško	39	17,9
Ukupno	218	100

Iz *Tablice 1.* možemo vidjeti kako je veći broj studentica nego studenata. Ukupan broj studentica je 179. Kako bi se jednostavnije i brže prikupili podaci, korištena je prigodna skupina ispitanika. Prigodna skupina ispitanika koristi se u procesu prikupljanja podataka iz istraživačke populacije koji je lako dostupan istraživaču (Rahi, 2017). Često se kod prigodne skupine ispitanika događa pristranost uzorka, što znači da određene skupine nisu dovoljno zastupljene. U ovom istraživanju je manja zastupljenost muških ispitanika. Bez obzira na manjak muških

ispitanika, rezultati istraživanja prikazuju stavove studenata o odgođenom roditeljstvu i stereotipima vezanih za odgođeno roditeljstvo.

U *Tablici 2.* nalazi se ukupan broj ispitanika (N) te postotak ispitanika (%) s obzirom na dob.

Tablica 2. Uzorak ispitanika s obzirom na dob

Dob ispitanika	N	%
18 – 25	174	79,8
26 – 35 i više	44	20,2
Ukupno	218	100

Što se tiče dobnih skupina ispitanika, ona je prikazana u *Tablici 2.* Najviše je sudjelovalo ispitanika od 18 do 25 godina, njih 174 (79, 8%). U *Tablici 2.* vidimo kako je broj ispitanika od 26 do 35 godina i više bio 44 (20, 2%). Možemo zaključiti kako je veći broj mlađih ispitanika jer ovo istraživanje obuhvaća samo studente. Iako postoje osobe koje studiraju kasnije u životu, takvi su slučajevi rijetki.

U *Tablici 3.* nalazi se ukupan broj ispitanika (N) te postotak ispitanika (%) s obzirom na strukturu obitelji ispitanika.

Tablica 3. Uzorak ispitanika s obzirom na strukturu obitelji u kojoj su odrasli

Struktura obitelji	N	%
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	112	51,4
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	77	35,3
Ostalo	29	13,3
Ukupno	218	100

Prema *Tablici 3.* možemo zaključiti kako je najviše ispitanika odraslo s oba biološka roditelja, njih 112 (51,4%). U obitelji gdje su biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji, bilo da su to baka, djed, stric, strina ili netko drugi, odraslo je 77 ispitanika (35,3%). Ostali ispitanici pripadaju skupini *ostalo* (13,3%): ispitanici koji su odrasli sa samo jednim roditeljem, njih 17 (7,7%), ispitanici koji su odrasli s jednim biološkim roditeljem i poočimom/pomajkom, njih 9 (4,1%), jedan ispitanik iz udomiteljske obitelji (stric, strina) (0,5%), jedan ispitanik koji je odrastao s jednim biološkim roditeljem, bakom, braćom i sestrama te (0,5%) te jedan ispitanik

iz obitelji s biološkim roditeljem, članovima šire obitelji, sestra, polubrat i polusestra iz majčinog prvog braka i majčino izvanbračno dijete (0,5%).

U *Tablici 4.* nalazi se ukupan broj ispitanika (N) te postotak ispitanika (%) s obzirom na područje studija.

Tablica 4. Uzorak ispitanika s obzirom na područje studija

Područje studija	N	%
Društvene znanosti	95	43,6
Humanističke znanosti	46	21,1
Ostalo	77	35,3
Ukupno	218	100

Prema *Tablici 4.* vidimo da najviše ispitanika studira društvene znanosti, njih 95 (43,6%). Humanističke znanosti studira 46 ispitanika (21,1%). Ispitanici koji pripadaju skupini *ostalo* (35,3%) su: ispitanici koji studiraju tehničke znanosti, njih 24 (11%) te isti broj ispitanika koji studira biomedicinu i zdravstvo (11%), ispitanici koji studiraju prirodne znanosti, njih 15 ispitanika (6,9%), ispitanici koji studiraju biotehničke znanosti, njih 5 (2,3%), ispitanici koji studiraju umjetnička područja, njih 5 (2,3%), ispitanici koji studiraju interdisciplinarno područje znanosti, njih 2 (0,9%), jedan ispitanik koji studira društvene i humanističke znanosti (0,45%) te jedan ispitanik koji studira prirodne i društvene znanosti (0,45%).

U *Tablici 5.* nalazi se ukupan broj ispitanika (N) te postotak ispitanika (%) s obzirom na veličinu mjesta odrastanja.

Tablica 5. Uzorak ispitanika s obzirom na veličinu mjesta u kojem su odrasli

Veličina mjesta	N	%
Manje od 10 000 stanovnika	87	39,9
10 000 – 70 000 stanovnika	76	34,9
70 000 – 150 000 stanovnika	34	15,6
150 000 – više od 500 000 stanovnika	21	9,6
Ukupno	218	100

S obzirom na veličinu mjesta u kojem su odrasli, iz *Tablice 5.* može se vidjeti kako je najviše ispitanika odraslo u mjestima s manje od 10 000 stanovnika, njih 87 (39,9%). U mjestima od 10 000 do 70 000 ispitanika odraslo je 76 ispitanika (34,9%), dok je 34 ispitanika (15,6%) odraslo u mjestima od 70 000 do 150 000 stanovnika. Manji broj ispitanika odrastao je u većim mjestima, njih 21 (9,6%). Većina ispitanika dolazi iz mjesta s malim brojem stanovnika.

7. Rezultati istraživanja

Ovaj dio diplomskog rada odnosi se na interpretaciju i analizu rezultata istraživanja. Kao što je već spomenuto u radu, drugi dio upitnika odnosio se na stavove o odgođenom roditeljstvu, gdje su ispitanici imali 9 tvrdnji o odgođenom roditeljstvu. Na Likertovoj skali od 1 – u potpunosti se ne slažem do 5 – u potpunosti se slažem trebali su odabrati odgovor za određenu tvrdnju.

7.1. Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu

U Tablici 6. nalaze se tvrdnje vezane za stavove studenata o odgođenom roditeljstvu. Uz to, prikazani je postotak ukupnih odgovora za svaku tvrdnju te aritmetička sredina (M) stavova studenata o odgođenom roditeljstvu.

Tablica 6. Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu

	Tvrdnje	1- u potpunosti se ne slažem	2 – ne slažem se	3 – niti se slažem niti se ne slažem	4- slažem se	5- u potpunosti se slažem	M
1.	Napredak obrazovnog sustava značajno je utjecao na porast odgođenog roditeljstva.	2 (0,9%)	8 (3,7%)	26 (11,9%)	68 (31,2%)	114 (52,3%)	4,302
2.	Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj.	1 (0,5%)	4 (1,8%)	21 (9,6%)	76 (34,9%)	116 (53,2%)	4,385
3.	Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju.	58 (26,6%)	67 (30,7%)	52 (23,9%)	28 (12,8%)	13 (6%)	2,408
4.	Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu.	29 (13,3%)	62 (28,4%)	57 (26,1%)	52 (23,9%)	18 (8,3%)	2,853
5.	Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama.	9 (4,1%)	18 (8,3%)	32 (14,7%)	86 (39,4%)	73 (33,5%)	3,899
6.	Pritisak obitelji utječe na odgođeno roditeljstvo.	22 (10,1%)	29 (13,3%)	55 (25,2%)	62 (28,4%)	50 (22,9%)	3,408
7.	Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka.	21 (9,6%)	28 (12,8%)	73 (33,5%)	58 (26,6%)	38 (17,4%)	3,293
8.	Na odgođeno roditeljstvo češće se	14 (6,4%)	34 (15,6%)	53 (24,3%)	56 (25,7%)	61 (28%)	3,532

	odlučuju žene nego muškarci.						
9.	Bolje je imati djecu u kasnijim godinama.	26 (11,9%)	42 (19,3%)	57 (26,1%)	60 (27,5%)	33 (15,1%)	3,146

Prema podacima iz *Tablice 6.* možemo zaključiti kako se većina ispitanika slaže da je napredak obrazovnog sustava značajno utjecao na porast odgođenog roditeljstva te da je odgođeno roditeljstvo sve češće u Republici Hrvatskoj. Nešto više od pola ispitanika (52,3%) se u potpunosti slaže s tvrdnjom da je napredak obrazovnog sustava značajno utjecao na porast odgođenog roditeljstva, dok se 53,2% ispitanika u potpunosti slaže da je odgođeno roditeljstvo sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj. Prema navedenim podacima možemo vidjeti kako studenti prepoznaju da je obrazovni sustav utjecao na napredak odgođenog roditeljstva te sve češće odgađanje roditeljstva u Hrvatskoj. Upravo se ovi stavovi slažu sa podacima koji pokazuju da se prosječna dob žena pri rađanju prvi djeteta povećala u zadnjih šest godina (od 30,1 do 30,4 godine) (URL 5). S druge strane, prema podacima iz *Tablice 6.* vidljivo je kako studenti smatraju da se o odgođenom roditeljstvu ne priča dovoljno u obrazovanju i društvu. Nadalje, 30,7% ispitanika se ne slaže s tvrdnjom da se odgođeno roditeljstvo često spominje u obrazovanju, dok se samo njih 6% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Također, 28,4% ispitanika se ne slaže s tvrdnjom da je odgođeno roditeljstvo česta tema u društvu. Nedovoljna informiranost o odgođenom roditeljstvu dovodi do predrasuda prema starijim roditeljima. Prema stavovima studenata, tema odgođenog roditeljstva je nedovoljno zastupljena u obrazovanju. Možemo pretpostaviti kako određeni studenti ne studiraju područja u kojem se spominju pojmovi kao što su odgođeno roditeljstvo (npr. medicina i zdravstvo, biotehničke znanosti i sl.). Međutim, zabrinjavajući podatak pokazuje kako većina studenta koji su sudjelovali u ovom istraživanju studira društvene znanosti (43,6%), pa se može primijetiti kako se, prema stavovima studenata, odgođeno roditeljstvo ne spominje u područjima gdje bi se trebalo spominjati. Neki razlozi nezastupljenosti odgođenog roditeljstva u obrazovanju mogu biti nedostatak resursa (literature, predavača) ili smatranje da odgođeno roditeljstvo nije relevantna tema. Također, u pojedinim društvima odgođeno roditeljstvo je tretirano kao tabu tema, pa je moguće pretpostaviti da je takav pristup prisutan i u obrazovanju. Što se tiče predrasuda društva prema starijim roditeljima, 39,4% ispitanika se slaže, dok se njih 33,5% u potpunosti slaže s tvrdnjom da se zbog nedovoljne informiranosti društva stvaraju predrasude prema starijim roditeljima. Ovaj stav ispitanika možemo povezati sa nedovoljnim informiranjem društva u obrazovanju i medijima, što se iskazuje u prošlim tvrdnjama gdje ispitanici smatraju da tema odgođenog roditeljstva nije dovoljno zastupljena u obrazovanju i

društvu te se zbog toga stvaraju predrasude. Uz to, Shaw, Giles (2009, navedeno u Kušević, 2013) su u svom istraživanju pokazali kako mediji starije majke prikazuju kao tašte i sebične osobe koje žele imati sve.

Ispitanici se slažu da pritisak obitelji utječe na odgođeno roditeljstvo (28,4%). U brojnim društvima se događa da obitelj ima snažan utjecaj na donošenje odluka o braku i roditeljstvu. Stav ispitanika možemo povezati sa njihovim kulturnim vrijednostima ili iskustvima starijih koji su ispitanicima prenijeli vlastita iskustva. Istraživanje koje je provela Babić (2018), također pokazuje kako se studenti slažu da pritisak obitelji i društva utječe na odgođeno roditeljstvo. Međutim, dobiveni rezultati se ne podudaraju sa podacima iz istraživanja koje je provela Kušević (2013), gdje su stariji roditelji naveli kako se ne susreću s predrasudama vezanim za dob ostvarenja roditeljstva. Kod prednosti odgođenog roditeljstva ispitanici nisu bili sigurni. Najveći postotak ispitanika (33,5%) je odgovorilo kako se niti slaže, a niti ne slaže da odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka. Međutim, 26,6% ispitanika se slaže da odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka. Nesigurnost ispitanika vezano za navedenu tvrdnju možemo povezati s mogućom nedovoljnom informiranošću o prednostima i nedostacima odgođenog roditeljstva. Također, 28% ispitanika se u potpunosti slaže s tvrdnjom da se žene najčešće odlučuju na odgođeno roditeljstvo, dok se 15,4% ispitanika ne slaže s navedenom tvrdnjom. Veće slaganje ispitanika s navedenom tvrdnjom možemo povezati s napretkom položaja žena u društvu, koje je već ranije spomenuto. Iako je roditeljstvo u današnje vrijeme ravnopravno, većina žena odgađa roditeljstvo zbog karijere, obrazovanja ili jednostavne nespremnosti na roditeljstvo. Ispitanici prepoznaju kako su upravo žene te koje odlučuju o vlastitom roditeljstvu. Ispitanici se slažu kako je bolje imati djecu u kasnijim godinama. Njih 27,5% se slaže s navedenom tvrdnjom, dok njih 26,1% nije sigurno. Iako je mala razlika u slaganju ispitanika i nesigurnosti ispitanika, možemo pretpostaviti kako ispitanici povezuju odgođeno roditeljstvo financijskom stabilnošću, emocionalnom sigurnošću te smatraju kako je važno prvenstveno se posvetiti sebi i vlastitom razvoju prije nego što preuzmu ulogu roditelja.

7.2. Razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na nezavisne varijable

U ovom dijelu rada analizirat će se podaci prema tvrdnjama iz upitnika te će se utvrditi postoji li značajna razlika u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu za svaku tvrdnju s obzirom na nezavisne varijable. Za utvrđivanje razlike stavova studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na spol i dob koristio se t-test, dok se za utvrđivanje razlike stavova

studenta o odgođenom roditeljstvu s obzirom obiteljsku strukturu, područje studija i veličinu mjesta odrastanja ispitanika koristila analiza varijance.

U *Tablici 7.* nalaze se tvrdnje o odgođenom roditeljstvu, aritmetička sredina (M), standardna devijacija (SD) i t-test (t) za utvrđivanje razlike stavova studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na spol.

Tablica 7. Razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na spol

	Tvrdnje	Muškarci		Žene		t (216)
		M	SD	M	SD	
1.	Napredak obrazovnog sustava značajno je utjecao na porast odgođenog roditeljstva.	4,256	0,751	4,312	0,913	0,408
2.	Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj.	4,307	0,832	4,402	0,760	0,652
3.	Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju.	1,923	1,109	2,513	1,172	2,982
4.	Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu.	2	1,051	3,039	1,113	-5,533
5.	Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama.	3,794	1,104	3,921	1,083	0,652
6.	Pritisak obitelji utječe na odgođeno roditeljstvo.	3,692	1,127	3,346	1,277	-1,693
7.	Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka.	3,230	1,286	3,307	1,161	0,342
8.	Na odgođeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci.	3,615	1,269	3,513	1,224	-0,454
9.	Bolje je imati djecu u kasnijim godinama.	3,256	1,271	3,122	1,234	-0,597

Iz *Tablice 7.* možemo zaključiti kako se muškarci i žene većinom slažu u stavovima o odgođenom roditeljstvu. Statistički značajna razlika u stavovima između žena i muškaraca je utvrđena kod tvrdnje 3 – *Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju* ($t=2,982$) i tvrdnje 4 – *Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu* ($t=-5,533$). Žene se slažu da se o odgođenom roditeljstvu priča u obrazovanju, dok se muškarci ne slažu s navedenom tvrdnjom. Također, žene se slažu, dok se muškarci ne slažu da je odgođeno roditeljstvo česta tema u društvu. Navedena razlika u stavovima između muškaraca i žena s obzirom na pojavljivanje teme odgođenog roditeljstva u društvu je očekivana. U današnjem društvu je normalno da žene više pričaju o obitelji, braku i roditeljstvu nego muškarci.

Tablica 8. Razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na dob ispitanika

	Tvrdnje	18 – 25		26 – 35 i više		t (216)
		M	SD	M	SD	
1.	Napredak obrazovnog sustava značajno je utjecao na porast odgođenog roditeljstva.	4,350	0,845	4,128	1,030	1,256
2.	Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj.	4,425	0,723	4,256	0,880	1,116
3.	Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju.	2,436	1,134	2,358	1,404	0,323
4.	Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu.	2,959	1,159	2,512	1,144	2,199
5.	Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama.	3,862	1,108	4,076	1,010	-1,178
6.	Pritisak obitelji utječe na odgođeno roditeljstvo.	3,396	1,234	3,564	1,293	-0,737
7.	Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka.	3,224	1,173	3,538	1,210	-1,473
8.	Na odgođeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci.	2,448	1,099	3,846	1,203	-6,665
9.	Bolje je imati djecu u kasnijim godinama.	3,091	1,245	3,410	1,117	-1,573

U Tablici 8. vidimo kako se stavovi između ispitanika od 18 do 25 godina i ispitanika od 26 do 35 i više godina slažu u većini tvrdnji. Statistički značajna razlika u stavovima ispitanika je prisutna kod tvrdnje 4 – *Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu* ($t= 2,199$) i kod tvrdnje 8 – *Na odgođeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci* ($t= -6,665$). Promatrajući aritmetičke sredine kod tvrdnje 4, možemo zaključiti kako se ispitanici od 18 do 25 godina više slažu ($M= 2,959$) s tvrdnjom da je odgođeno roditeljstvo česta tema u društvu od ispitanika u dobi od 26 do 35 i više godina ($M= 2,512$). Mlađi ispitanici su vrlo često izloženi informacijama u medijima te više koriste društvene mreže od starijih ispitanika, čime možemo doći do pretpostavke da je upravo to razlog zašto se kod mlađih ispitanika odgođeno roditeljstvo više spominje u društvu. Suprotno tome, stariji ispitanici se više slažu ($M= 3,846$) s tvrdnjom da se na odgođeno roditeljstvo češće odlučuju žene nego muškarci, dok se mlađi ispitanici ne slažu s navedenom tvrdnjom ($M= 2,448$). Možemo pretpostaviti kako stariji ispitanici dijele navedeni stav zbog životnog iskustva. Postoji vjerojatnost da su stariji ispitanici sami prošli kroz roditeljstvo te su svjesni da se žene više odlučuju na odgođeno roditeljstvo. Uz to, moguće je da su stariji ispitanici svjesniji o čimbenicima koji dovode do odgođenog roditeljstva, kao što je nastavak obrazovanja i napredak u karijeri. Povezano s time, u svom istraživanju Bumpass i sur. (1978, navedeno u Wilkie, 1981) otkrivaju kako žene koje rode prvo dijete ranije imaju niže obrazovanje i niži status zanimanja.

Sljedeći dio analize rezultata istraživanja odnosi se na analizu varijance, koja se koristila kako bi se utvrdilo postoje li statistički značajne razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na strukturu obitelji, područje studija i veličinu mjesta odrastanja. U tablicama analize varijance se nalaze podaci za svaku tvrdnju o zbroju kvadrata za izvor varijacije između varijabli (SS), stupnjevima slobode između varijabli (df), aritmetičkoj sredini zbroja kvadrata (MS), F-omjer (F) i vjerojatnost (P). Nakon što se utvrdi kod kojih tvrdnji postoji statistički značajna razlika, na temelju aritmetičke sredine za navedene tvrdnje utvrdit će se kod kojih skupina nezavisnih varijabli postoji razlika u stavovima.

Tablica 9. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na strukturu obitelji ispitanika

	Tvrdnje	SS	df	MS	F	P
1.	Napredak obrazovnog sustava značajno je utjecao na porast odgođenog roditeljstva.	2,326	2	1,163	1,491	0,2273
2.	Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj.	15,768	2	7,884	20,157	9,4683
3.	Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju.	3,720	2	1,860	1,337	0,2646
4.	Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu.	7,891	2	3,945	2,931	0,0554*
5.	Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama.	7,718	2	3,859	3,344	0,0371*
6.	Pritisak obitelji utječe na odgođeno roditeljstvo.	3,979	2	1,989	1,263	0,2848
7.	Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka.	8,993	2	4,496	3,286	0,0392*
8.	Na odgođeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci.	3,720	2	1,860	1,232	0,2936
9.	Bolje je imati djecu u kasnijim godinama.	11,412	2	5,706	3,811	0,0236*

* $p < 0,05$.

Tablica 10. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 4 – Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	3,035
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	2,688
Ostalo	2,586

Tablica 11. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 5 – Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	3,723
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	4,038
Ostalo	4,206

Tablica 12. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 7 – Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	3,116
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	3,402
Ostalo	3,689

Tablica 13. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 9 – Bolje je imati djecu u kasnijim godinama

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	2,928
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	3,337
Ostalo	3,482

Prema Tablici 9., stavovi ispitanika s obzirom na strukturu obitelji se razlikuju kod tvrdnje 4 – *Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu* ($P= 0,0554$), tvrdnje 5 – *Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama* ($P= 0,0371$), tvrdnje 7 – *Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka* ($P= 0,0392$) i tvrdnje 9 – *Bolje je imati djecu u kasnijim godinama* ($P= 0,0236$). Kod ostalih tvrdnji ne postoje razlike u stavovima ispitanika s obzirom na strukturu obitelji. Tablica 10. prikazuje kako se s tvrdnjom da je odgođeno roditeljstvo česta tema u društvu slažu više ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja ($M= 3,035$) od ispitanika koji su odrasli s biološkim roditeljima i širom obitelji ($M= 2,688$) te ispitanika koji pripadaju u skupinu *ostalo* (jedan roditelj s djetetom/djecom; jedan biološki roditelj, poočim/pomajka i dijete/djeca; udomiteljska obitelj (stric, strina); biološki roditelji, članovi šire obitelji, sestra, polubrat iz majčinog prvog braka i polusestra, mamino izvanbračno dijete; biološki roditelj, braća i sestre, baka). Ispitanici iz skupine *ostalo* pokazuju najveće neslaganje s tvrdnjom da je odgođeno roditeljstvo česta tema

u društvu ($M = 2,586$). S obzirom na različitu dinamiku obitelji, prema rezultatima možemo pretpostaviti kako ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja imaju otvorenu međusobnu komunikaciju i modernije stavove u obitelji te često razgovaraju o različitim temama. S druge strane, postoji mogućnost da obitelji s starijim članovima više razgovaraju o tradicionalnim temama, koje ne uključuju odgođeno roditeljstvo. Što se tiče podataka iz *Tablice 11.* možemo primijetiti kako ispitanici koji su odrasli s biološkim roditeljima i širom obitelji ($M= 4,038$) te ispitanici iz skupine *ostalo* ($M= 4,206$) smatraju da su stariji roditelji skloni predrasudama zbog nedovoljne informiranosti društva, dok se ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja manje slažu s navedenom tvrdnjom ($M= 3,723$). Postoji mogućnost da su ispitanici koji su odrasli u obiteljskim strukturama gdje postoje tradicionalni pogledi na svijet (npr. obitelji sa starijim članovima i sl.) manje izloženi informacijama o odgođenom roditeljstvu, što može dovesti do većih predrasuda o starijim roditeljima. Također, možemo povezati kako ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja ne smatraju da se prema starijim roditeljima stvaraju predrasude upravo jer njihovi roditelji ne stvaraju predrasude prema starijim roditeljima. Djeca vrlo često imaju iste stavove kao i roditelji, što potvrđuje Kozjak (2018), koja navodi kako je u praksi uočila da djeca vrlo često kopiraju ponašanje i rečenice svojih roditelja. U *Tablici 12.* možemo uočiti kako se ispitanici iz skupine *ostalo* najviše slažu s tvrdnjom da odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka ($M= 3,689$), dok ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja iskazuju najmanje slaganje s navedenom tvrdnjom ($M= 3,116$). Prema ovoj razlici u stavovima ispitanika možemo pretpostaviti kako ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja imaju stabilniju obiteljsku strukturu te ne vide potrebu za odgođenim roditeljstvom, dok ispitanici koji pripadaju skupini *ostalo* možda imaju više iskustva s nestabilnostima u obitelji te smatraju da odgođeno roditeljstvo pruža više prednosti nego nedostataka. *Tablica 13.* prikazuje kako se ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja najmanje slažu ($M= 2,928$) s tvrdnjom da je bolje imati djecu u kasnijim godinama, dok se ispitanici iz skupine *ostalo* najviše slažu s navedenom tvrdnjom ($M= 3,482$). Postoji mogućnost da su ispitanici koji su odrasli u širim obiteljima svjedočili u svom okruženju kako je bolje imati djecu u kasnijim godinama. Uz to, ispitanici iz skupine *ostalo*, također iskazuju pozitivniji stav prema odgođenom roditeljstvu nego ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja. Postoji mogućnost da su ispitanici iz skupine *ostalo* suočeni s kompleksnim obiteljskim okruženjem te zbog toga iskazuju pozitivan stav prema odgođenom roditeljstvu.

Tablica 14. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na područje studija ispitanika

	Tvrdnje	SS	df	MS	F	P
1.	Napredak obrazovnog sustava značajno je utjecao na porast odgođenog roditeljstva.	0,807	2	0,403	0,512	0,5995
2.	Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj.	0,310	2	0,155	0,258	0,7727
3.	Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju.	4,198	2	2,459	1,775	0,1718
4.	Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu.	11,160	2	5,580	4,192	0,01635*
5.	Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama.	0,921	2	0,460	0,388	0,6785
6.	Pritisak obitelji utječe na odgođeno roditeljstvo.	1,738	2	0,869	0,548	0,5787
7.	Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka.	0,692	2	0,346	0,254	0,7822
8.	Na odgođeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci.	6,507	2	3,253	2,173	0,1162
9.	Bolje je imati djecu u kasnijim godinama.	2,685	2	1,342	0,873	0,4190

* $p < 0,05$.

Tablica 15. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 4 - Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu

Područje studija	M
Društvene znanosti	2,631
Humanističke znanosti	2,826
Ostalo	3,142

U Tablici 14. možemo primijetiti kako se stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na područje studija najviše podudaraju. Statistički značajna razlika u stavovima postoji jedino kod tvrdnje da je odgođeno roditeljstvo česta tema u društvu ($P = 0,01635$). Prema podacima iz Tablice 15. vidimo kako se ispitanici iz skupine *ostalo* (ispitanici koji studiraju tehničke znanosti, ispitanici koji studiraju biomedicinu i zdravstvo, ispitanici koji studiraju prirodne znanosti, ispitanici koji studiraju biotehničke znanosti, ispitanici koji studiraju umjetnička područja, ispitanici koji studiraju interdisciplinarno područje znanosti, jedan ispitanik koji studira društvene i humanističke znanosti te jedan ispitanik koji studira prirodne

i društvene znanosti) više slažu ($M= 3,142$) s tvrdnjom da je odgođeno roditeljstvo česta tema u društvu od ispitanika koji studiraju društvene znanosti ($M= 2, 631$) i ispitanika koji studiraju humanističke znanosti ($M= 2,826$). S obzirom da većina ispitanika iz skupine *ostalo* studira studije (biomedicina i zdravstvo, prirodne znanosti, biotehničke znanosti i sl.) koji možda ne pokrivaju temu odgođenog roditeljstva u svom kurikulumu te se upravo zbog toga odgođeno roditeljstvo češće spominje u društvu tih ispitanika. Možemo pretpostaviti da se ispitanici humanističkih i društvenih studija susreću s temom odgođenog roditeljstva u obrazovanju, pa ju zbog toga rjeđe spominju u društvu. Uz to, dobivene rezultate možemo povezati s istraživanjem Alfaraj i sur. (2019), gdje se 85% studenata medicinskih područja u Arabiji izjasnilo kako planiraju odgoditi roditeljstvo do završetka studija (navedeno u Mojarrad i sur., 2024). Također, Nouri i sur. (2014) su u svom istraživanju ustanovili kako studenti medicine u Austriji planiraju imati manje djece i duže odgađanje roditeljstva zbog studija (navedeno u Mojarrad i sur., 2024). Kako studenti medicinskih znanosti pripadaju skupini *ostalo* te više spominju odgođeno roditeljstvo u društvu od studenata društvenih i humanističkih znanosti, rezultati se slažu s pretpostavkom da ispitanici koji studiraju medicinu znaju da će možda zbog duljine trajanja studija morati odgoditi roditeljstvo.

Tablica 16. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na veličinu mjesta u kojem su ispitanici odrasli

	Tvrdnje	SS	df	MS	F	P
1.	Napredak obrazovnog sustava značajno je utjecao na porast odgođenog roditeljstva.	5,973	3	1,991	2,597	0,0532
2.	Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj.	6,316	3	2,105	3,653	0,0133*
3.	Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju.	15,988	3	5,329	3,978	0,0087*
4.	Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu.	20,883	3	6,961	5,389	0,0013*
5.	Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama.	5,805	3	1,935	1,656	0,1773
6.	Pritisak obitelji utječe na odgođeno roditeljstvo.	5,345	3	1,781	1,130	0,3376
7.	Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka.	4,525	3	1,508	1,080	0,3581
8.	Na odgođeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci.	16,610	3	5,536	3,801	0,0110*
9.	Bolje je imati djecu u kasnijim godinama.	9,990	3	3,330	2,204	0,0885

* $p < 0,05$.

Tablica 17. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 2 -
 Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	4,264
10 000 – 70 000 stanovnika	4,328
70 000 – 150 000 stanovnika	4,558
150 000 – više od 150 000 stanovnika	4,809

Tablica 18. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 3 -
 Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	2,701
10 000 – 70 000 stanovnika	2,184
70 000 – 150 000 stanovnika	2,058
150 000 – više od 150 000 stanovnika	2,571

Tablica 19. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 4 -
 Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	3,218
10 000 – 70 000 stanovnika	2,578
70 000 – 150 000 stanovnika	2,529
150 000 – više od 150 000 stanovnika	2,857

Tablica 20. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 8 - Na
 odgođeno roditeljstvo se češće odlučuju žene nego muškarci

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	3,344
10 000 – 70 000 stanovnika	3,565
70 000 – 150 000 stanovnika	4,117
150 000 – više od 150 000 stanovnika	3,238

Tablica 16. prikazuje kako s obzirom na veličinu mjesta odrastanja ispitanika postoje razlike u stavovima ispitanika kod različitih tvrdnji: tvrdnja 2 – *Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj* ($P= 0,0133$); tvrdnja 3 – *Odgođeno roditeljstvo*

se često spominje u obrazovanju ($P= 0,0087$); tvrdnja 4 – *Odgodeno roditeljstvo je česta tema u društvu* ($P= 0,0013$); tvrdnja 8 – *Na odgodeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci* ($P= 0,0110$). Prema podacima iz *Tablice 17.* najviše se s navedenom tvrdnjom slažu ($M= 4,809$) ispitanici iz većih mjesta (od 150 000 stanovnika do više od 150 000 stanovnika), dok ispitanici iz manjih mjesta (manje od 10 000 stanovnika) iskazuju najveće neslaganje s navedenom tvrdnjom ($M= 2,264$). Ove razlike u stavovima ispitanika s obzirom na veličinu mjesta odrastanja mogu se objasniti pretpostavkom da su stanovnici u manjim mjestima skloni tradicionalnom životnom stilu te društvene promjene kao što su odgodeno roditeljstvo nisu učestale u takvim mjestima. S druge strane, veća mjesta su često izložena promjenama u društvu te stanovnici većih mjesta upravo zbog navedenih promjena smatraju da je odgodeno roditeljstvo sve češće u Republici Hrvatskoj. Nadalje, razlike u stavovima ispitanika iz manjih mjesta i većih mjesta prema tvrdnji da je odgodeno roditeljstvo sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj možemo povezati s činjenicom da se odgodeno roditeljstvo najčešće događa zbog obrazovanja i karijere. Stipić (2018) je u svom istraživanju otkrila kako se ispitanici koji žive u manjim mjestima u većoj mjeri slažu s činjenicom da su na selima manje mogućnosti za obrazovanje i profesionalno usavršavanje. U većim mjestima postoje bolje prilike za napretkom u karijeri i obrazovanju, dok u manjim mjestima ne postoje u tolikoj mjeri, pa se ispitanici koji su odrasli u manjim mjestima ne slažu s navedenom tvrdnjom upravo zbog navedenih razloga. *Tablica 18.* prikazuje kako se ispitanici koji su odrasli u mjestima sa 70 000 – 150 000 ($M= 2, 058$) stanovnika najmanje slažu s tvrdnjom da se odgodeno roditeljstvo često spominje u obrazovanju, dok se ispitanici koji su odrasli u mjestima s manje od 10 000 stanovnika najviše slažu ($M= 2, 701$) s navedenom tvrdnjom. Kao što je već navedeno, ispitanici koji su odrasli u manjim mjestima skloni su tradicionalnim načinom života i tradicionalnim obiteljskim strukturama, pa je spominjanje odgođenog roditeljstva u obrazovanju značajnije. Što se tiče podataka iz *Tablice 19.* možemo primijetiti kako se ispitanici koji su odrasli u mjestima s manje od 10 000 stanovnika izražavaju najveće slaganje ($M= 3,218$) s tvrdnjom da je odgodeno roditeljstvo česta tema u društvu, dok najmanje slaganje s navedenom tvrdnjom izražavaju ispitanici koji su odrasli u mjestima sa 70 000 do 150 000 stanovnika ($M= 2,529$). Kako su odnosi između stanovnika u manjim mjestima bliži od odnosa stanovnika u većim mjestima, možemo pretpostaviti kako je svaka društvena promjena podložna čestom raspravljanju među stanovnicima, pa tako i odgodeno roditeljstvo. Upravo zbog toga ispitanici iz manjih mjesta više spominju odgodeno roditeljstvo u društvu nego ispitanici iz većih mjesta. Iz *Tablice 20.* vidimo kako se s tvrdnjom da se na odgodeno

roditeljstvo češće odlučuju žene nego muškarci najviše slažu ($M= 4,117$) ispitanici koji su odrasli u mjestima sa 70 000 do 150 000 stanovnika, dok se s navedenom tvrdnjom najmanje slažu ispitanici koji su odrasli u mjestima sa 150 000 i više od 150 000 stanovnika ($M= 3,238$). Možemo pretpostaviti kako ispitanici iz mjesta sa 150 000 i više od 150 000 stanovnika prepoznaju ravnopravnost roditeljskih uloga te smatraju da oba roditelja zajedno donose odluku o odgođenom roditeljstvu. S druge strane, postoji mogućnost da je u mjestima sa 70 000 do 150 000 stanovnika tradicionalan pogled na roditeljske uloge te smatraju kako se žene češće odlučuju na odgođeno roditeljstvo zbog karijere ili napretka u obrazovanju.

Iz prikazanih rezultata može se zaključiti kako je hipoteza H_1 : „Postoje statistički značajne razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na spol, dob, strukturu obitelji, područje studija i veličinu mjesta iz kojeg student potječe“ potvrđena. Ispitivanje nezavisnih varijabli pokazalo je prisutnost statistički značajne razlike kod svake nezavisne varijable.

7.3. Stavovi studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo

Treći dio upitnika odnosi se na stavove studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo, kao što su bolja financijska situacija roditelja, više vremena za djecu, prezaštićenost djece, tolerancija roditelja, manjak energije za igru i sl. U ovom dijelu upitnika ispitanici su imali 13 tvrdnji vezanih za stereotipe odgođenog roditeljstva. Kao i u drugom dijelu upitnika, ispitanici su na Likertovoj skali od 1 – u potpunosti se ne slažem do 5 – u potpunosti se slažem trebali odabrati odgovor za određenu tvrdnju.

U *Tablici 21.* nalaze se tvrdnje vezane za stavove studenata stereotipima vezanim za odgođenom roditeljstvu. Uz to, u *Tablici 21.* nalazi se postotak ukupnih odgovora za svaku tvrdnju te aritmetička sredina (M) stavova studenata o odgođenom roditeljstvu.

Tablica 21. Stavovi studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo

	Tvrdnje	1- u potpunosti se ne slažem	2 – ne slažem se	3 – niti se slažem niti se ne slažem	4- slažem se	5- u potpunosti se slažem	M
1.	Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom.	21 (9,6%)	32 (14,7%)	41 (21,6%)	67 (30,7%)	51 (23,4%)	3,436
2.	Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.	12 (5,5%)	24 (11%)	34 (15,6%)	81 (37,2%)	67 (30,7%)	3,766
3.	Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija.	9 (4,1%)	8 (3,7%)	32 (14,7%)	73 (33,5%)	96 (44%)	4,096
4.	Djeca starijih roditelja su prezaštićena.	45 (20,6%)	74 (33,9%)	58 (26,6%)	24 (11%)	17 (7,8%)	2,514
5.	Stariji roditelji su tolerantniji.	31 (14,2%)	78 (35,8%)	77 (35,3%)	25 (11,5%)	7 (3,2%)	2,536
6.	U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere.	3 (1,4%)	6 (2,8%)	30 (13,8%)	96 (44%)	83 (38,1%)	4,147
7.	Stariji roditelji su zadovoljni vremenom ostvarenja roditeljstva.	2 (0,9%)	24 (11%)	73 (33,5%)	80 (36,7%)	39 (17,9%)	3,596
8.	Djeca starijih roditelja su uspješnija.	65 (29,8%)	38 (17,4%)	83 (38,1%)	21 (9,6%)	11 (5%)	2,427
9.	Odnos starijih roditelja u braku je kvalitetan.	17 (11,9%)	41 (19,3%)	90 (41,3%)	54 (24,8%)	16 (7,3%)	3,050
10.	Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu.	27 (12,4%)	41 (18,8%)	54 (24,8%)	59 (27,1%)	37 (17%)	3,174
11.	Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece.	21 (9,6%)	37 (17%)	80 (36,7%)	53 (24,3%)	27 (12,4%)	3,128
12.	Stariji roditelji imaju više vremena za djecu.	20 (9,2%)	45 (20,6%)	76 (34,9%)	48 (22%)	29 (13,3%)	3,096
13.	Djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja.	34 (15,6%)	55 (25,2%)	72 (33%)	39 (17,9%)	18 (8,3%)	2,779

U Tablici 21. vidimo kako se većina ispitanika slaže (30,7%) i u potpunosti slaže (23,4%) da stariji roditelji imaju manjak energije za fizičke aktivnosti s djecom. Dobiveni rezultati se ne podudaraju s rezultatima iz istraživanja koje je provela Babić (2018), gdje studenti smatraju da fizička spremnost starijih roditelja ovisi o motivaciji roditelja, a ne dobi. Međutim, podaci iz istraživanja koje je provela Kušević (2013) pokazuju kako stariji roditelji često ili ponekad nemaju energiju za fizičke aktivnosti i igru s djecom. Navedeni podaci se podudaraju s podacima iz ovog istraživanja. Većina ispitanika se slaže (37,2%) i u potpunosti se slaže (30,7%) kako su stariji roditelji spremniji na roditeljske obveze. Također, većina ispitanika se slaže (33,5%) i u potpunosti slaže (44%) da je financijska situacija starijih roditelja

stabilnija. Financijska stabilnost i spremnost na roditeljske obaveze se vrlo često vežu uz starije roditelje. Ovi rezultati odgovaraju rezultatima koje je dobila Babić (2018) u svom istraživanju, gdje su studenti naveli kako smatraju da su stariji roditelji spremniji na roditeljske obaveze i financijski stabilniji od mlađih roditelja. Uz to, Kušević (2013) je u svom istraživanju otkrila kako su stariji roditelji iskazali visoku razinu spremnosti na roditeljstvo, što se podudara s dobivenim rezultatima. Nadalje, ispitanici se većinom ne slažu da su djeca starijih roditelja prezaštićena (33,9%) ni da su stariji roditelji tolerantniji (35,8%). Dobiveni rezultati ne podudaraju se s rezultatima istraživanja koje je provela Babić (2018), gdje su studenti izrazili stav da stariji roditelji prekomjerno paze na zdravlje djece. S druge strane, ispitanici se ponajviše slažu (44%) da se odgođeno roditeljstvo u većini slučajeva događa zbog karijere. Ispitanici su svjesni da postoje određeni čimbenici koji utječu na odgođeno roditeljstvo, kao što su obrazovanje i karijera. Ispitanici se pretežito slažu (36,7%) s tvrdnjom da su stariji roditelji zadovoljni vremenom ostvarenja roditeljstva. Međutim, za navedenu tvrdnju velik broj ispitanika nije sigurno (33,5%). Većinskim slaganjem s navedenom tvrdnjom ispitanici iskazuju pozitivan stav prema starijim roditeljima te smatraju kako se i nakon navršene 35. godine može postići zadovoljstvo u roditeljstvu. Većina ispitanika (38,1%) nije izrazilo svoj stav vezan za tvrdnju da su djeca starijih roditelja uspješnija. Iako većina ispitanika nije izrazilo stav za ovu tvrdnju, 29,8% ispitanika se u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom, što čini vrlo veliku razliku od ispitanika koji se slažu (9,6%) ili u potpunosti slažu (5%) s navedenom tvrdnjom. Nesigurnost ispitanika pri izražavanju stava o navedenoj tvrdnji možemo povezati s nedostatkom iskustva. Ispitanici vjerojatno nisu upoznati sa činjenicom jesu li djeca starijih roditelja uspješnija ili ne. Također, možemo pretpostaviti kako ispitanici smatraju da uspješnost djece ne ovisi o dobi roditelja. Velik broj ispitanika (41,3%) je ostalo neutralno kod tvrdnje 9. Međutim, veći postotak ispitanika izražava slaganje (24,8%) s tvrdnjom da je odnos starijih roditelja u braku kvalitetan naspram neslaganja (19,3%). Kao i kod prošle tvrdnje, i ovdje možemo pretpostaviti da ispitanici jednostavno nisu upoznati s odnosima starijih roditelja u braku. Postoji mogućnost da se u okruženju nisu susretali sa starijim roditeljima. Ispitanici se u većini slažu (27,1%) s tvrdnjom da stariji roditelji manje razumiju djecu zbog generacijskog jaza. Dobiveni rezultati slažu se s rezultatima istraživanja koje je proveo Morris (1988), gdje su sudjelovala djeca starijih roditelja te je otprilike pola ispitanika navelo kako osjećaju generacijski jaz između sebe i roditelja te su ih doživljavali kao bake i djedove (navedeno u Kušević, 2013). Uz to, većina ispitanika (36,7%) nije izrazilo svoj stav vezan za tvrdnju da su stariji roditelji više uključeni u odgoj djece. Ispitanici nisu izrazili stav ni kod tvrdnje da stariji

roditelji imaju više vremena za djecu (34,9%), ni kod tvrdnje da djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja (33%). Neutralnost odgovora ispitanika kod navedenih tvrdnji može biti povezana s nedovoljnim informiranjem o odgođenom roditeljstvu i odnosima između starijih roditelja i djece. Možemo pretpostaviti kako ispitanici jednostavno nemaju dovoljno informacija o odgođenom roditeljstvu da bih mogli sa sigurnošću izraziti svoje stavove.

7.4. Razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na nezavisne varijable

Nadalje, u ovom dijelu rada analizirat će se podaci prema tvrdnjama iz upitnika te će se utvrditi postoji li značajna razlika u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo za svaku tvrdnju s obzirom na nezavisne varijable. Za utvrđivanje razlike stavova studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na spol i dob koristio se t – test, dok se za utvrđivanje razlike stavova studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na obiteljsku strukturu, područje studija i veličinu mjesta odrastanja ispitanika koristila analiza varijance. Kako bi se detaljno ispitala razlika stavova, analizom aritmetičke sredine utvrdit će se koje skupine odstupaju jedna od druge.

Tablica 22. Razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol ispitanika

	Tvrdnje	Muškarci		Žene		t (216)
		M	SD	M	SD	
1.	Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom.	3,949	1,146	3,324	1,261	-3,028
2.	Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.	4,179	1,023	3,675	1,174	-2,710
3.	Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija.	4,282	0,944	4,055	1,069	-1,322
4.	Djeca starijih roditelja su prezaštićena.	2,230	1,307	2,575	1,126	1,527
5.	Stariji roditelji su tolerantniji.	2,358	0,959	2,575	0,982	1,271
6.	U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere.	4,230	0,842	4,128	0,861	-0,684
7.	Stariji roditelji su zadovoljni vremenom ostvarenja roditeljstva.	3,410	1,117	3,636	0,891	1,187
8.	Djeca starijih roditelja su uspješnija.	2,128	1,174	2,491	1,148	1,758
9.	Odnos starijih roditelja u braku je kvalitetan.	2,897	1,252	3,083	0,965	0,874
10.	Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu.	3,743	1,292	3,050	1,233	-3,061
11.	Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece.	3,615	1,248	3,022	1,081	-2,750

12.	Stariji roditelji imaju više vremena za djecu.	3,717	1,297	2,960	1,072	-3,401
13.	Djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja.	2,743	1,427	2,787	1,096	0,181

Iz *Tablice 22.* vidljivo je kako postoje tvrdnje o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo gdje su prisutne značajne razlike u stavovima između muškaraca i žena. Statistički značajne razlike između muškaraca i žena u stavovima o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo vidljive su u tvrdnji 1 - *Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom* ($t = -3,028$), tvrdnji 2 - *Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze* ($t = -2,710$), tvrdnje 10 - *Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu* ($t = -3,061$), tvrdnje 11 - *Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece* ($t = -2,750$) te tvrdnje 12 - *Stariji roditelji imaju više vremena za djecu* ($t = -3,401$). Muškarci se više slažu sa tvrdnjom da stariji roditelji imaju manjak energije za fizičke aktivnosti i igru od žena. Također, muškarci se više slažu da su stariji roditelji spremniji na roditeljske obveze, dok se žene manje slažu s navedenom tvrdnjom. Žene se ne slažu s tvrdnjom da stariji roditelji ne razumiju djecu zbog generacijskog jaza, dok se muškarci slažu s navedenom tvrdnjom. Što se tiče odgoja djece, muškarci smatraju kako su stariji roditelji više uključeni u odgoj djece, dok se žene ne slažu. Najznačajnija razlika u stavovima između muškaraca i žena je prisutna kod tvrdnje da stariji roditelji imaju više vremena za djecu. Muškarci se slažu s navedenom tvrdnjom, dok žene iskazuju neslaganje. Razlike u stavovima o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol iskazuju različite perspektive između muškaraca i žena. Muškarci iskazuju pozitivne strane odgođenog roditeljstva (spremnost na roditeljstvo, više vremena za djecu), dok su žene više svjesne izazova koji su povezani uz odgođeno roditeljstvo (manjak energije, nerazumijevanje djece). Kod ostalih tvrdnji ne postoji statistički značajna razlika u stavovima o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo između muškaraca i žena, što ukazuje da se u većini tvrdnja stavovi muškaraca i žena slažu.

Tablica 23. Razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na dob ispitanika

	Dob	18 – 25		26 – 35 i više		t (216)
		M	SD	M	SD	
1.	Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom.	3,321	1,267	3,820	1,166	-2,373
2.	Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.	3,666	1,179	4,205	0,978	-2,985
3.	Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija.	4,057	1,046	4,307	1,029	-1,367
4.	Djeca starijih roditelja su prezaštićena.	2,574	1,123	2,307	1,340	1,156
5.	Stariji roditelji su tolerantniji.	2,557	0,964	2,487	1,072	0,376

6.	U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere.	4,166	0,768	4,230	0,958	-0,390
7.	Stariji roditelji su zadovoljni vremenom ostvarenja roditeljstva.	3,574	0,945	3,666	0,927	-0,557
8.	Djeca starijih roditelja su uspješnija.	2,448	1,099	2,358	1,441	0,363
9.	Odnos starijih roditelja u braku je kvalitetan.	3,057	0,977	3,153	1,181	-0,474
10.	Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu.	3,235	1,219	3,025	1,441	0,844
11.	Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece.	3,040	1,082	3,538	1,294	-2,234
12.	Stariji roditelji imaju više vremena za djecu.	3,068	1,130	3,230	1,245	-0,745
13.	Djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja.	2,804	1,094	2,666	1,420	0,569

U *Tablici 23.* vidimo kako postoje razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na dob ispitanika kod: tvrdnje 1 - *Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom* ($t = -2,373$); tvrdnje 2 - *Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze* ($t = -2,985$) i tvrdnje 11 - *Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece* ($t = -2,234$). Iz tablice možemo primijetiti kako se stariji ispitanici (26 – 35 i više godina) više slažu s navedenim tvrdnjama od mlađih ispitanika (18 – 25 godina). Postoji mogućnost da stariji ispitanici imaju više iskustva te prepoznaju određene prednosti i nedostatke odgođenog roditeljstva. Također, možda su stariji ispitanici i sami roditelji, pa zbog toga dijele određene stavove. S druge strane, mlađi ispitanici nemaju toliko životnog iskustva da bih prepoznali izazove odgođenog roditeljstva.

Tablica 24. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na strukturu obitelji ispitanika

	Tvrdnje	SS	df	MS	F	P
1.	Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom.	4,273	2	2,136	1,345	0,2624
2.	Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.	19,336	2	9,668	7,593	0,0006*
3.	Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija.	11,932	2	5,966	5,649	0,0040*
4.	Djeca starijih roditelja su prezaštićena.	3,881	2	1,940	1,435	0,2401
5.	Stariji roditelji su tolerantniji.	1,882	2	0,941	0,980	0,3767
6.	U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere.	4,797	2	2,398	3,338	0,0373*
7.	Stariji roditelji su zadovoljni vremenom ostvarenja roditeljstva.	1,338	2	0,669	0,760	0,4685
8.	Djeca starijih roditelja su uspješnija.	0,537	2	0,268	0,198	0,8200
9.	Odnos starijih roditelja u braku je kvalitetan.	4,513	2	2,256	2,186	0,1148

10.	Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu.	2,344	2	1,172	0,726	0,4849
11.	Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece.	19,812	2	9,906	8,236	0,0003*
12.	Stariji roditelji imaju više vremena za djecu.	16,705	2	8,352	6,644	0,0015*
13.	Djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja.	5,303	2	2,651	1,992	0,1388

*p<0,05.

Tablica 25. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 2 – Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	3,491
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	3,974
Ostalo	4,275

Tablica 26. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 3 – Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	3,883
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	4,246
Ostalo	4,517

Tablica 27. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 6 – U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	4,062
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	4,129
Ostalo	4,517

Tablica 28. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 11 – Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	2,839
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	3,389
Ostalo	3,551

Tablica 29. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 12 – Stariji roditelji imaju više vremena za djecu

Struktura obitelji	M
Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	2,830
Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)	3,415
Ostalo	3,275

Tablica 24. prikazuje razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na strukturu obitelji. Kao što je vidljivo u tablici, postoje određene tvrdnje kod kojih se javljaju statistički značajne razlike u stavovima, počevši od tvrdnje da su stariji roditelji spremniji na roditeljske obveze ($P=0,0006$). Tablica 25. pokazuje kako se ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja najmanje slažu ($M=3,491$) s navedenom tvrdnjom, dok se ispitanici iz skupine *ostalo* (jedan roditelj s djetetom/djecom; jedan biološki roditelj, poočim/pomajka i dijete/djeca; udomiteljska obitelj (stric, strina); biološki roditelji, članovi šire obitelji, sestra, polubrat iz majčinog prvog braka i polusestra, mamino izvanbračno dijete; biološki roditelj, braća i sestre, baka) najviše slažu s navedenom tvrdnjom ($M=4,275$). Ispitanici iz skupine *ostalo* su odrasli u širim obiteljima gdje su uvidjeli doprinos starijih članova obitelji kod odgoja, pri čemu možemo pretpostaviti da se zbog toga najviše slažu s navedenom tvrdnjom. Tablica 26. prikazuje kako se ispitanici iz skupine *ostalo* najviše slažu ($M=4,517$) s tvrdnjom da je financijska situacija starijih roditelja stabilnija, dok ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja iskazuju najmanje slaganje s navedenom tvrdnjom ($M=3,883$). Prema ovoj razlici u stavovima ispitanika, postoji mogućnost da su ispitanici iz skupine *ostalo* svjedočili financijskim poteškoćama roditelja te povezuju financijsku stabilnost roditelja i njihovu dob, dok ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja ne smatraju da je financijska situacija starijih roditelja stabilnija jer su odrasli u stabilnim obiteljima gdje financije nisu bile povezane s dobi roditelja. U Tablici 27. vidimo kako ispitanici iz skupine *ostalo* iskazuju najveće slaganje ($M=4,517$) s tvrdnjom da se u većini slučajeva odgođeno roditeljstvo događa zbog karijere, dok ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja iskazuju najveće neslaganje s navedenom tvrdnjom ($M=4,062$). Razlike u stavovima vezane za navedenu tvrdnju možemo povezati s uvjetima u obitelji. Postoji mogućnost da su ispitanici iz skupine *ostalo* svjedočili situacijama kada je u obitelji karijera bila važna za postizanje stabilnosti te zbog takvog gledišta smatraju da je karijera glavni čimbenik koji utječe na odgođeno roditeljstvo. S druge strane, ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja možda nisu uvidjeli važnost karijere za postizanje stabilnosti u obitelji, čime

se smanjuje njihovo slaganje s navedenom tvrdnjom. *Tablica 28.* prikazuje se kako ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja ne slažu ($M= 2,839$) s tvrdnjom da su stariji roditelji više uključeni u odgoj djece, dok se ispitanici iz skupine *ostalo* najviše slažu ($M= 3,551$) s navedenom tvrdnjom. Ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja smatraju da dob nema veze s količinom uključenosti roditelja u odgoj djeteta, dok ispitanici iz skupine *ostalo* povezuju dob i količinu uključenosti roditelja u odgoj djece. Postoji mogućnost da ispitanici iz skupine *ostalo* smatraju da su stariji roditelji više uključeni u odgoj djece jer imaju više životnog iskustva da se uključe u odgoj. Također, ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja možda dolaze iz obitelji gdje su roditelji ravnopravno dijelili obveze, što ih je dovelo do stava da dob nije povezana s količinom uključenosti roditelja u odgoj djeteta. Iste stavove možemo vidjeti u *Tablici 29.* vezane za tvrdnju da stariji roditelji imaju više vremena za djecu. Ispitanici koji su odrasli s biološkim roditeljima i širom obitelji ($M= 3,415$) se najviše slažu s navedenom tvrdnjom, dok se ispitanici koji su odrasli s oba biološka roditelja najmanje slažu s navedenom tvrdnjom ($M= 2,830$). Postoji vjerojatnost da su ispitanici koji su odrasli s biološkim roditeljima i širom obitelji proveli više vremena sa starijim članovima obitelji (baka, djed i sl.), posebice ako su roditelji zauzeti te iz iskustva razvili stav da stariji roditelji imaju više vremena za djecu.

Tablica 30. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na područje studija ispitanika

	Tvrdnje	SS	df	MS	F	P
1.	Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom.	10,117	2	5,058	3,242	0,0409*
2.	Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.	8,137	2	4,068	3,069	0,0484*
3.	Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija.	4,974	2	2,487	2,285	0,1042
4.	Djeca starijih roditelja su prezaštićena.	1,323	2	0,661	0,485	0,6161
5.	Stariji roditelji su tolerantniji.	0,520	2	0,260	0,269	0,7639
6.	U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere.	3,138	2	1,569	2,160	0,1177
7.	Stariji roditelji su zadovoljni vremenom ostvarenja roditeljstva.	2,189	2	1,094	1,249	0,2886
8.	Djeca starijih roditelja su uspješnija.	6,027	2	3,013	2,271	0,1056
9.	Odnos starijih roditelja u braku je kvalitetan.	0,238	2	0,119	0,113	0,8929
10.	Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu.	4,853	2	2,426	1,514	0,2222
11.	Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece.	9,232	2	4,616	3,687	0,0266*

12.	Stariji roditelji imaju više vremena za djecu.	8,685	2	4,342	3,355	0,0367*
13.	Djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja.	4,558	2	2,279	1,708	0,1836

* $p < 0,05$.

Tablica 31. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 1 - Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom

Područje studija	M
Društvene znanosti	3,273
Humanističke znanosti	3,282
Ostalo	3,727

Tablica 32. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 2 - Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze

Područje studija	M
Društvene znanosti	3,642
Humanističke znanosti	3,586
Ostalo	4,025

Tablica 33. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 11 - Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece

Područje studija	M
Društvene znanosti	3,073
Humanističke znanosti	2,826
Ostalo	3,376

Tablica 34. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 12 - Stariji roditelji imaju više vremena za djecu

Područje studija	M
Društvene znanosti	3,042
Humanističke znanosti	2,804
Ostalo	3,337

U Tablici 30. možemo uočiti kako postoji statistički značajna razlika u stavovima studenata s obzirom na područje studija kod 4 tvrdnji: tvrdnje 1 – *Stariji roditelji imaju manjak*

energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom ($P= 0,0409$), tvrdnje 2 – Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze ($P= 0,0484$), tvrdnje 11 – Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece ($P= 0,0266$) i tvrdnje 12 – Stariji roditelji imaju više vremena za djecu ($P= 0,0367$). Proučavajući podatke iz *Tablice 31.* možemo vidjeti da se ispitanici koji spadaju u skupinu *ostalo* (ispitanici koji studiraju tehničke znanosti, ispitanici koji studiraju biomedicinu i zdravstvo, ispitanici koji studiraju prirodne znanosti, ispitanici koji studiraju biotehničke znanosti, ispitanici koji studiraju umjetnička područja, ispitanici koji studiraju interdisciplinarno područje znanosti, jedan ispitanik koji studira društvene i humanističke znanosti te jedan ispitanik koji studira prirodne i društvene znanosti) najviše slažu ($M= 3,727$) s tvrdnjom da stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom, dok se ispitanici koji studiraju društvene znanosti najmanje slažu s navedenom tvrdnjom ($M= 3,273$). Stavovi ispitanika koji studiraju humanističke znanosti ne razlikuju se previše od stavova ispitanika koji studiraju društvene znanosti ($M= 3,273$). Podaci iz *Tablice 32.* pokazuju kako se ispitanici iz skupine *ostalo* opet najviše slažu ($M= 4,025$) s tvrdnjom da su stariji roditelji spremniji na roditeljske obveze, dok se ispitanici koji studiraju društvene znanosti ($M= 3,642$) i humanističke znanosti ($M= 3,586$) manje slažu s navedenom tvrdnjom. Razlika u stavovima između ispitanika iz skupine *ostalo* te ispitanika koji studiraju društvene znanosti i humanističke znanosti može se objasniti pretpostavkom da ispitanici koji studiraju društvene i humanističke znanosti istražuju temu roditeljstva i odgođenog roditeljstva kroz obrazovanje te zbog toga ne smatraju da stariji roditelji nemaju dovoljno energije za fizičke aktivnosti s djecom i da su stariji roditelji spremniji na roditeljske obveze. Suprotno tome, ispitanici iz skupine *ostalo* možda nisu dovoljno informirani o svim aspektima odgođenog roditeljstva, s obzirom da se odgođeno roditeljstvo ne obrađuje u njihovom kurikulumu, te se zbog toga slažu s ovim stereotipom o starijim roditeljima. Iz *Tablice 33.* vidljivo je da se ispitanici iz skupine *ostalo* najviše slažu ($M= 3,376$) s tvrdnjom da su stariji roditelji više uključeni u odgoj djece, dok se ispitanici koji studiraju humanističke znanosti najmanje slažu ($M= 2,826$) s navedenom tvrdnjom. Slični rezultati prikazani su u *Tablici 34.*, gdje možemo primijetiti da se ispitanici iz skupine *ostalo* najviše slažu ($M= 3,337$) s tvrdnjom da stariji roditelji imaju više vremena za djecu, dok se ispitanici koji studiraju humanističke znanosti najmanje slažu s navedenom tvrdnjom ($M= 2,804$). Ispitanici iz skupine *ostalo* više iskazuju objektivnost prema starijim roditeljima, možda zbog zrelosti starijih roditelja. S druge strane, ispitanici koji studiraju humanističke znanosti se kroz studij susreću s istraživanjem ljudskog ponašanja te mogu uočiti kompleksnost odgođenog roditeljstva. Upravo zbog toga ispitanici koji studiraju humanističke

znanosti smatraju da uključenost u odgoj djece i količina vremena koje roditelji provedu s djetetom nisu povezani s dobi roditelja, već ovise od roditelja do roditelja.

Tablica 35. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na veličinu mjesta odrastanja ispitanika

	Tvrđnje	SS	df	MS	F	P
1.	Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom.	46,125	3	15,375	10,986	0,0001*
2.	Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.	14,239	3	4,746	3,642	0,0135*
3.	Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija.	5,535	3	1,845	1,691	0,1698
4.	Djeca starijih roditelja su prezaštićena.	10,213	3	3,404	2,563	0,0557
5.	Stariji roditelji su tolerantniji.	4,034	3	1,344	1,409	0,2409
6.	U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere.	2,749	3	0,916	1,252	0,2915
7.	Stariji roditelji su zadovoljni vremenom ostvarenja roditeljstva.	2,370	3	0,790	0,898	0,4426
8.	Djeca starijih roditelja su uspješnija.	14,482	3	4,827	3,731	0,0120*
9.	Odnos starijih roditelja u braku je kvalitetan.	6,807	3	2,269	2,210	0,0871
10.	Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu.	13,557	3	4,519	2,879	0,0369*
11.	Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece.	17,515	3	5,838	4,789	0,0029*
12.	Stariji roditelji imaju više vremena za djecu.	11,768	3	3,922	3,050	0,0295*
13.	Djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja.	2,783	3	0,927	0,687	0,5603

* $p < 0,05$.

Tablica 36. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 1 - Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	2,896
10 000 – 70 000 stanovnika	3,776
70 000 – 150 000 stanovnika	4,029
150 000 – više od 150 000 stanovnika	3,476

Tablica 37. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 2 - Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	3,471
10 000 – 70 000 stanovnika	3,881
70 000 – 150 000 stanovnika	4,147
150 000 – više od 150 000 stanovnika	3,952

Tablica 38. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 8 - Djeca starijih roditelja su uspješnija

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	2,678
10 000 – 70 000 stanovnika	2,197
70 000 – 150 000 stanovnika	2,117
150 000 – više od 150 000 stanovnika	2,714

Tablica 39. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 10 - Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	2,896
10 000 – 70 000 stanovnika	3,460
70 000 – 150 000 stanovnika	3,294
150 000 – više od 150 000 stanovnika	3,095

Tablica 40. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 11- Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	2,873
10 000 – 70 000 stanovnika	3,118
70 000 – 150 000 stanovnika	3,705
150 000 – više od 150 000 stanovnika	3,285

Tablica 41. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 12 - Stariji roditelji imaju više vremena za djecu

Veličina mjesta odrastanja	M
Manje od 10 000 stanovnika	2,873
10 000 – 70 000 stanovnika	3,144
70 000 – 150 000 stanovnika	3,558
150 000 – više od 150 000 stanovnika	3,095

Analizom varijance utvrđeno je da postoje razlike u određenim stavovima ispitanika o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na veličinu mjesta u kojem su odrasli. *Tablica 35.* prikazuje da su navedene razlike prisutne kod tvrdnje 1 – *Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom* ($P= 0,0001$), tvrdnje 2 – *Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze* ($P= 0,0135$), tvrdnje 8 – *Djeca starijih roditelja su uspješnija* ($P= 0,0120$), tvrdnje 10 – *Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu* ($P= 0,0369$), tvrdnje 11 – *Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece* ($P= 0,0029$) te tvrdnje 12 – *Stariji roditelji imaju više vremena za djecu* ($P= 0,0295$). *Tablica 36.* prikazuje podatke kako ispitanici koji su odrasli u manjim mjestima (manje od 10 000 stanovnika) iskazuju najveće neslaganje ($M= 2,896$) s tvrdnjom da stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom, dok ispitanici koji su odrasli u mjestima sa 70 000 do 150 000 stanovnika iskazuju najveće slaganje s navedenom tvrdnjom ($M= 4,029$). Istu razliku u stavovima možemo primijetiti u *Tablici 37.*, *Tablici 40.* i *Tablici 41.* gdje se ispitanici iz manjih mjesta (manje od 10 000 stanovnika) najmanje slažu s tvrdnjama da su stariji roditelji spremniji na roditeljske obveze ($M= 3,471$), da su stariji roditelji više uključeni u odgoj djece ($M= 2,873$) te da stariji roditelji imaju više vremena za djecu ($M= 2,873$). Ispitanici koji su odrasli u mjestima sa 70 000 do 150 000 stanovnika za navedene tvrdnje iskazuju najveće slaganje. Ispitanici koji su odrasli u većim mjestima (70 000 – 150 000 stanovnika) su iskusili užurbani način života te svoje stavove o starijim roditeljima prilagođavaju tome. Stres i obveze svakodnevnog života mogu utjecati na njihov stav da stariji roditelji nemaju dovoljno energije za fizičke aktivnosti s djecom. Suprotno tome, ispitanici iz manjih mjesta su više povezani sa zajednicom (susjedi, obitelj, rodbina...) te možda smatraju kako bi starijim roditeljima zajednica olakšala fizički napor. Podršku zajednice u malim mjestima možemo povezati i sa stavom ispitanika iz manjih mjesta da stariji roditelji nisu spremniji na roditeljske obveze. Ako članovi zajednice pomognu roditeljima kod odgoja, tada se umanjuje potreba roditelja za spremnost na roditeljstvo. Također, uključenost samih roditelja u odgoj djece i više vremena za djecu umanjuje se

uključenjem zajednice. Ispitanici iz većih mjesta možda smatraju kako stariji roditelji imaju bolju financijsku situaciju, zrelost i iskustvo, kao i više vremena za pripremu, što ih sve čini spremnijim na roditeljske obveze. Uz to, u većim mjestima je možda veći naglasak na kvalitetnije provođenje vremena s djecom nego što je to u manjim mjestima. Iz *Tablice 38.* vidimo da se ispitanici koji su odrasli u mjestima sa 70 000 do 150 000 stanovnika najmanje slažu ($M= 2,117$) s tvrdnjom da su djeca starijih roditelja uspješnija, dok se ispitanici koji su odrasli u mjestima sa 150 000 i više od 150 000 stanovnika najviše slažu ($M= 2,714$) s navedenom tvrdnjom. Ispitanici koji su odrasli u mjestima od 70 000 do 150 000 stanovnika možda imaju manje resursa za napredak u društvu i obrazovanju, pa je uspjeh osoba povezan s osobnim naporom, dok dob roditelja ne igra ulogu. S druge strane, ispitanici koji su odrasli u velikim mjestima možda iskazuju najveće slaganje s navedenom tvrdnjom zbog veće konkurencije (npr. upisi u srednje škole, fakultete) te su svjesni kako djeca starijih roditelja imaju bolje prilike zbog iskustva roditelja. *Tablica 39.* prikazuje da se ispitanici koji su odrasli u mjestima s manje od 10 000 stanovnika najmanje slažu ($M= 2,896$) s tvrdnjom da stariji roditelji manje razumiju djecu, dok se ispitanici koji su odrasli u mjestima od 10 000 do 70 000 stanovnika najviše slažu ($M= 3,460$) s navedenom tvrdnjom. Kao što je već navedeno, u manjim mjestima su prisniji odnosi u zajednici te postoji mogućnost da su ispitanici provodili više vremena sa starijim članovima zajednice s kojima nisu osjetili nerazumijevanje. U mjestima od 10 000 do 70 000 stanovnika ipak postoje određene moderne vrijednosti sa kojima bi se stariji roditelji mogli suočiti te možda zbog toga ispitanici iz takvih mjesta dijele stav da stariji roditelji manje razumiju djecu zbog generacijskog jaza.

Iz prikazanih rezultata možemo zaključiti da je hipoteza H₂: „Postoje statistički značajne razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol, dob, strukturu obitelji, područje studija i veličinu mjesta iz kojeg student potječe“ potvrđena. Kao što postoje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu kod nezavisnih varijabli, razlike su prisutne i u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo.

7.5. Prijedlozi za olakšanje roditeljstva starijim roditeljima

Kao što je već spomenuto, na kraju anketnog upitnika nalazilo se pitanje otvorenog tipa. Pitanje je glasilo: „*Imate li prijedlog kako bi društvo moglo olakšati roditeljstvo osobama koje dijete dobiju u drugoj polovici tridesetih ili kasnije?*“ Navedeno pitanje nije bilo obavezno

odgovoriti. Od 218 ispitanika, 177 njih nije odgovorilo na ovo pitanje, dok je 41 ispitanik iznio svoje ideje za olakšanje roditeljstva starijim roditeljima:

„Osigurati adekvatnu medicinsku skrb, pomoć preko udruga i edukacija. Ali vjerujem da kada se roditelji odluče na odgođeno roditeljstvo sami sebe pripreme na dolazak djeteta, osiguraju uvjete te se educiraju o odgoju. Pomoć bi trebala mladim roditeljima koji imaju nestabilnu financijsku situaciju, dok se kod starijih roditelja treba raditi na prihvaćanju odgođenog roditeljstva i smanjenju stereotipa o istom u društvu“

„Mislim da bi mogli organizirati neke oblike potpore, radionica na temu starijih roditelja, kako bi se smanjile predrasude. Moji roditelji su mene imali kao stariji roditelji i bili su iskusniji, ali pasivniji jer su stariji. Mislim da je to stvar osobnih odluka i da bi mogli napisati neke knjige i članke na tu temu. Dobro je da pišeš o tome diplomski rad jer ima još tema o kojima bi se moglo raspravljati u tom području. Svakako je stabilnost i karijera nešto što danas odgađa roditeljstvo i mislim da bi društvo moglo pomoći financijski, različitim potporama, pogotovo oko stambenog pitanja jer ljudi koji se žele osamostaliti i imati djecu to ne mogu zbog svih prepreka koje danas kao mladi imamo. Ako smo nezaposleni i nemamo smještaj, s čim uzdržavati obitelj, kako da imamo trenutno djecu. Iz osobnog iskustva mogu reći da sam se posvetila faksu i da namjeravam tražiti posao u struci i osjećam pritisak jer želim steći iskustvo u poslu, ali želim osnovati i obitelj“

„Prvenstveno bi trebalo smanjiti pritisak na mlađe generacije da imaju djecu tj. da se od svih očekuje da imaju djecu. Uz to, trebalo bi poticati društvo da se djeca imaju tek kad su oba partnera spremna na to, bilo to u mlađim ili starijim danima života, i to zato što oba partnera žele djecu, a ne zato što im to tako društvo nameće. Općenito, da bi se mijenjalo društvo po tom pitanju, prvo bi valjalo promijeniti mentalitet. Što se tiče roditeljstva kod osoba nešto starije dobi, valjalo bi poraditi na destigmatizaciji tog pojma kroz edukaciju o tome, a isto tako olakšalo bi se kroz financijsku podršku (poticaji) od strane države koju trenutno uživaju mlađi parovi“

„Najbitnije je ukloniti predrasude. Moja majka je rodila prvo dijete sa 24 godine, a mojeg najmlađeg brata sa 47 godina te i sama kaže da se u starijoj dobi malo opustila po pitanju odgoja i tolerira neke stvari koje prije ne bi (npr. provođenje više vremena za ekranom). Često u društvu čujem osude ljudi prema onima koji imaju djecu u starijim godinama kako je to neobzirno i sebično jer su čekali pravi trenutak i posvećivali se karijeri, a isto tako osuđuju ljude koji "rađaju djecu i ne žele ići raditi" dok su mladi“

Većina ispitanika naglašava kako se o odgođenom roditeljstvu treba što više pričati u društvu, obrazovanju i medijima kako bi se smanjile predrasude. Također, ispitanici smatraju da bi starijim roditeljima trebala potpora države u obliku novčanih naknada. Ispitanici naglašavaju kako bi starijim roditeljima trebale pomoći odgojno-obrazovne institucije, kao što su vrtići, time što bi se djeca lakše upisivala u vrtić. Uz to, ispitanici smatraju da bi starijim roditeljima pomoglo ako bi imali duži porodiljni. Prijedlozi za edukacije, radionice i grupna savjetovanja starijim roditeljima su, također prijedlozi mnogih ispitanika. Velik broj ispitanika smatra kako bi društvo trebalo poraditi na stvaranju pozitivne zajednice da bi starijim roditeljima bilo lakše. Umjesto da se stvara iskrivljena slika roditelja, kao ona da se starije roditelje smatra zahtjevnim, što je pokazalo i istraživanje autorice Kušević (2013), potrebno je osvijestiti društvo o svim prednostima i nedostacima odgođenog roditeljstva, kao i stereotipima s kojima se stariji roditelji bore.

8. Zaključak

Tradicionalno poimanje braka i obitelji nalagalo je kako nakon stupanja u brak odmah slijedi roditeljstvo. Međutim, promjene u društvu, napredak obrazovnog sustava, bolji položaj žena u društvu, samo su neki čimbenici koji su utjecali na promjene roditeljstva. Sve više mladih iskazuje želju za visokim obrazovanjem i napretkom u karijeri. Također, prije nego što postanu roditelji, velik broj mladih ljudi želi biti financijski osigurano. Upravo zbog toga se smatra kako su stariji roditelji financijski stabilniji. Iako postoje određeni stereotipi koji se vežu za odgođeno roditeljstvo, kao što su manjak energije za igru s djecom, prezaštićenost djece, manje razumijevanja za djecu i sl., odgođeno roditeljstvo je u današnje vrijeme sve češće. Zbog porasta starijih roditelja i odgođenog roditeljstva, cilj ovog diplomskog rada bio je istražiti razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu i stereotipima koji se vrlo često vežu za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol, dob, strukturu obitelji, područje studija te veličinu mjesta odrastanja

Što se tiče razlika u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu, možemo reći kako su razlike prisutne kod svake nezavisne varijable. U većini slučajeva su razlike u stavovima prisutne kod istih tvrdnji, a to su: tvrdnja 2 – *Odgođeno roditeljstvo je sve češće u Republici Hrvatskoj*; tvrdnja 3 – *Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju*; tvrdnja 4 – *Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu*. Iako se kod nekih ispitanika izražava stav da se odgođeno roditeljstvo često spominje u društvu i obrazovanju, kroz ovaj rad smo uvidjeli kako postoji potreba za uključivanjem teme odgođenog roditeljstva u obrazovanje, medije, ali i društvo. Razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim o odgođenom roditeljstvu su prisutne kod svake nezavisne varijable. Razlike u stavovima studenata su se većinom javljale kod istih tvrdnji: tvrdnja 1 - *Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom*; tvrdnja 2 - *Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze*; tvrdnja 11 – *Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece* i tvrdnja 12 – *Stariji roditelji imaju više vremena za djecu*. Razlike u stavovima kod određenih nezavisnih varijabli mogu se objasniti boljim razumijevanjem teme odgođenog roditeljstva zbog studiranja područja u kojem se spominje tema odgođenog roditeljstva, razvijenim kritičkim razmišljanjem te različitim iskustvima ispitanika koja su pridonijela razvoju određenog stava prema starijim roditeljima.

Na kraju istraživanja postavljeno je pitanje otvorenog tipa, gdje su ispitanici mogli napisati vlastiti prijedlog kako bi društvo moglo olakšati roditeljstvo osobama koje dijete dobiju u drugoj polovici tridesetih ili kasnije. Od 218 ispitanika, njih 41 je dalo prijedloge koji

uključuju: češće spominjanje odgođenog roditeljstva u društvu i obrazovanju; novčane potpore od države; razne edukacije, savjetovanja i grupne potpore starijim roditeljima; lakši upisi u vrtiće te razumijevanje i pomoć poslodavaca. Ispitanici smatraju da bi društvo trebalo smanjiti pritisak starijim roditeljima, kao i same predrasude prema njima. Određeni ispitanici su naglasili kako je kasnija dob idealna za roditeljstvo.

Ovim istraživanjem utvrđeno je kako postoje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu i stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol, dob, obiteljsku strukturu, područje studija i veličinu mjesta odrastanja. Istraživanje je obuhvatilo studente iz raznih dijelova Republike Hrvatske. Međutim, zbog manjeg broja ispitanika rezultati istraživanja ne mogu se primijeniti na cijelu studentsku populaciju. Sve češća pojava odgođenog roditeljstva u današnjem društvu zahtijeva i uključenost kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja. Iako postoje određena istraživanja na temu odgođenog roditeljstva, spektar istraživanja bi se trebao proširiti, s obzirom da se društvo mijenja iz godine u godinu.

9. Popis literature

1. Arambašić, L., Profaca, B. (2004), Uпитnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa. *Suvremena psihologija*, 7(2): 243-260.
2. Babić, A. (2018), *Stereotipi o odgođenom roditeljstvu*, Završni rad, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:636157> (29.4. 2024.)
3. Barković, M. (2019), *Obitelj i odgoj*, Diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:057963> (6.5. 2024.)
4. Baumrind, D. (1971), Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1): 1–103. Dostupno na: <https://doi.org/10.1037/h0030372> (5.5. 2024.)
5. Bebić, G. (2022), *Roditeljstvo i roditeljske kompetencije*, Završni rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:440819> (4.5. 2024.)
6. Bece, D. (2018), *Povijesni prikaz obitelji kao odgojno-obrazovne zajednice*, Diplomski rad, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:677867> (6.5. 2024.)
7. Billaiya, R., Dahiya, R., Jain, P., Parihar, K. S. (2017) Effect of nuclear family in participation of activities. *International journal of health sciences*, 1(1): 28–35. Dostupno na: <https://doi.org/10.21744/ijhs.v1i1.20> (6.5. 2024.)
8. Brines, J., Cano, A., Tarín, J. J. (1998). Long-term effects of delayed parenthood. *Human reproduction*, 13(9): 2371–2376. Dostupno na: <https://doi.org/10.1093/humrep/13.9.2371> (7.5. 2024.)
9. Brody, G. H., Gauger, K., Stoneman, Z. (1996), Parent-Child Relationships, Family Problem-Solving Behavior, and Sibling Relationship Quality: The Moderating Role of Sibling Temperaments. *Child Development*, 67(3): 1289–1300.
10. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006), *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
11. Deglin, M. (2016), *Stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na razvoj djeteta*, Završni rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:812283> (5.5. 2024.)

12. Dolenčić, K. (2018), *Oblici matrijarhata u drevnim bliskoistočnim mitologijama*, Diplomski rad, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:880500> (6.5. 2024.)
13. Frankel, S. A., Wise, M. J. (1982) A View of Delayed Parenting: Some Implications of a New Trend. *Psychiatry*, 45(3): 220–225. Dostupno na: [10.1080/00332747.1982.11024152](https://doi.org/10.1080/00332747.1982.11024152) (6.5. 2024.)
14. Gajšek, M., Krnjus, P., Olčar, D. (2022). Majčino prezaštićivanje i socioemocionalna prilagodba djece s obzirom na spol i dob djeteta. *Napredak*, 163(3 - 4): 233-251. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/287428> (9.5.2024.)
15. Gligorovski, I. (2019), *Roditeljstvo*, Završni rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:459414> (3.5. 2024.)
16. Gonzales, N. A., Pitts, S. C., Hill, N. E. Roosa, M. W. (2000), A mediational model of the impact of interparental conflict on child adjustment in a multiethnic, low-income sample. *Journal of Family Psychology*, 14(3): 365–379.
17. Grindstaff, C. F. (1984), Catching up: The Fertility of Women over 30 Years of Age, Canada in the 1970's and early 1980's. *Canadian Studies in Population*, 11(2): 95 – 109. Dostupno na: <https://doi.org/10.25336/P62010> (6.5. 2024.)
18. Gvozdenović, A. (2021), *Suvremeno roditeljstvo: sociološko istraživanje razlika u stilovima odgoja majki i očeva*, Diplomski rad, Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:987145> (5.5. 2024.)
19. Knijn, T., Rijken, A. (2009), Couples' decisions to have a first child: Comparing pathways to early and late parenthood. *Demographic Research*. 21: 765-802. Dostupno na: [0.4054/DemRes.2009.21.26](https://doi.org/10.4054/DemRes.2009.21.26) (6.5. 2024.)
20. Kozjak, M. (2018). *Utjecaj predrasuda na komunikaciju djece predškolske dobi*, Završni rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:853746> (28.7. 2024)
21. Kušević, B. (2013), *Odgojne implikacije odgođenog roditeljstva*, Doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
22. Kušević, B. (2013), Odgojne implikacije odgođenoga roditeljstva. *Pedagogijska istraživanja*, 10 (1): 81-99. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/126475> (29.4. 2024.)
23. Kušević, B., Maleš, D. (2011), Nova paradigma obiteljskoga odgoja. U: Maleš, D. (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 41-66.

24. Ljubetić, M. (2006), *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*, online predavanje, Split: Sveučilište u Splitu. Dostupno na: http://www.ffst.unist.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf (6.5. 2024.)
25. Ljubetić, M. (2006), *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*, Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
26. Matanović, S. (2016), *Odgojni stilovi roditelja*, Završni rad, Bjelovar: Veleučilište u Bjelovaru. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:144:141147> (5.5. 2024.)
27. Mojarrad Araghian, F., Rezai Abhari, F., Yaghoubi, T.(2023). Awareness and attitude of medical sciences students and related factors towards fertility: A narrative review, *Journal of Nursing Reports in Clinical Practice*, 2(1): 38-44. Dostupno na: [10.32598/JNRCP.23.63](https://doi.org/10.32598/JNRCP.23.63) (28.7. 2024.)
28. Nikolić, A. (2018), *Izvori roditeljskog stresa i karakteristike obitelji kao odrednice roditeljskih odgojnih postupaka*, Diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:879508> (29.4. 2024.)
29. Novak, D. (2019), *Stilovi roditeljstva*, Završni rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:663179> (3.5. 2024.)
30. Obiteljski zakon (2003), *Narodne novine*, 116/03, Zagreb. Dostupno na: [/eli/sluzbeni/2003/116/1583](https://e-li.sluzbeni/2003/116/1583)
31. Petani, R. (2011), Odnos roditelj-dijete U: Maleš, D. (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 97-124.
32. Pismarović, M. (2022), *Povezanost odgojnog stila i motivacije za roditeljstvo*, Diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:610681> (29.4. 2024.)
33. Rahi, S. (2017). Research Design and Methods: A Systematic Review of Research Paradigms, Sampling Issues and Instruments Development. *International Journal of Economics & Management Sciences*. 6. Dostupno na: [10.4172/2162-6359.1000403](https://doi.org/10.4172/2162-6359.1000403) (26.7. 2024)
34. Sabatelli, R. M., Waldron, R. J. (1995), Measurement issues in the assessment of the experiences of parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 57(4): 969–980. Dostupno na: <https://doi.org/10.2307/353416> (2.5. 2024.)

35. Stipić, S. (2018). *Stavovi i mišljenja mladih o prednostima i nedostacima življenja na selu*, Diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet. Dostupno na <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:204:246624> (29.7. 2024.)
36. Vodeničar, B. (2022), *Ljudska prava, feminizam i odgoj žena*, Završni rad, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:698949> (6.5. 2024.)
37. Wilkie, J. R. (1981). The Trend toward Delayed Parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 43(3): 583–591. Dostupno na: <https://doi.org/10.2307/351759> (6.5. 2024.)
38. Zuckermann, Z. (2013), *Anatomija roditeljskog odgoja I*, Zadar: vlastita naklada.

Mrežni izvori:

1. URL 1: Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/nedonosce> (7.5. 2024.)
2. URL 2: Dnevnik.hr, <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/hrvatice-radjaju-se-kasnije---856728.html> (7.5. 2024.)
3. URL 3: Eurostat: Women in the EU are having their first child later, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210224-1> (9.5. 2024.)
4. URL 4: Eurostat: Fertility statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics#France_with_the_highest_and_Malta_with_the_lowest_total_fertility_rate_in_2022 (9.5. 2024.)
5. URL 5: Eurostat: Fertility indicators, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_find/default/table?lang=en (10.5. 2024.)
6. URL 6: Državni zavod za statistiku, <https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/450> (10.5. 2024.)
7. URL 7: Eurostat: Fertility indicators by NUTS 3 region, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_R_FIND3/default/table?lang=en (10.5. 2024.)

10. Popis tablica i slika

Slika 1. Prosječna dob žena pri rođenju prvog djeteta, 2022	17
Tablica 1. Uzorak ispitanika s obzirom na spol	22
Tablica 2. Uzorak ispitanika s obzirom na dob	23
Tablica 3. Uzorak ispitanika s obzirom na strukturu obitelji u kojoj su odrasli	23
Tablica 4. Uzorak ispitanika s obzirom na područje studija	24
Tablica 5. Uzorak ispitanika s obzirom na veličinu mjesta u kojem su odrasli	24
Tablica 6. Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu	26
Tablica 7. Razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na spol	29
Tablica 8. Razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na dob ispitanika	30
Tablica 9. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na strukturu obitelji ispitanika.....	31
Tablica 10. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 4 – Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu	31
Tablica 11. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 5 – Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama.....	32
Tablica 12. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 7 – Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka.....	32
Tablica 13. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 9 – Bolje je imati djecu u kasnijim godinama	32
Tablica 14. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na područje studija ispitanika.....	34
Tablica 15. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 4 - Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu	34
Tablica 16. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu s obzirom na veličinu mjesta u kojem su ispitanici odrasli.....	35

Tablica 17. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 2 - Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj.....	36
Tablica 18. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 3 - Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju.....	36
Tablica 19. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 4 - Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu	36
Tablica 20. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 8 - Na odgođeno roditeljstvo se češće odlučuju žene nego muškarci	36
Tablica 21. Stavovi studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo.....	39
Tablica 22. Razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol ispitanika.....	41
Tablica 23. Razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na dob ispitanika	42
Tablica 24. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na strukturu obitelji ispitanika.....	43
Tablica 25. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 2 – Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.....	44
Tablica 26. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 3 – Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija	44
Tablica 27. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 6 – U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere	44
Tablica 28. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 11 – Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece	44
Tablica 29. Aritmetička sredina strukture obitelji ispitanika za tvrdnju 12 – Stariji roditelji imaju više vremena za djecu	45
Tablica 30. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na područje studija ispitanika.....	46
Tablica 31. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 1 - Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom	47

Tablica 32. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 2 - Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.....	47
Tablica 33. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 11 - Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece	47
Tablica 34. Aritmetička sredina područja studija ispitanika za tvrdnju 12 - Stariji roditelji imaju više vremena za djecu	47
Tablica 35. Analiza varijance za utvrđivanje razlike u stavovima studenata o stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na veličinu mjesta odrastanja ispitanika..	49
Tablica 36. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 1 - Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom	49
Tablica 37. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 2 - Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.....	50
Tablica 38. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 8 - Djeca starijih roditelja su uspješnija	50
Tablica 39. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 10 - Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu.....	50
Tablica 40. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 11- Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece.....	50
Tablica 41. Aritmetička sredina veličinu mjesta odrastanja ispitanika za tvrdnju 12 - Stariji roditelji imaju više vremena za djecu.....	51

11. Prilozi

Prilog 1. Anketni upitnik

Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu

Poštovani/e studenti/ce,

pred Vama se nalazi upitnik vezan za odgođeno roditeljstvo, koji je sastavljen u svrhu pisanja diplomskog rada na Odjelu za pedagogiju. Upitnik se sastoji od tri dijela koji ispituju Vaše stavove i stereotipe o odgođenom roditeljstvu.

Ispunjavanje upitnika traje nekoliko minuta. Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno te su svi odgovori u potpunosti anonimni.

Zahvaljujem na sudjelovanju!

1. Osnovni podaci

Spol

Muško

Žensko

Dob

18 – 25

26 – 35

36 – 45

Više od 45 godina

Struktura obitelji u kojoj si odrastao/la?

Oba biološka roditelja s djetetom/djecom

Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed...)

Jedan roditelj s djetetom/djecom

Jedan biološki roditelj, poočim/pomajka i dijete/djeca

Ostalo: _____

Područje studija

Biomedicina i zdravstvo

Biotehničke znanosti

Društvene znanosti

Humanističke znanosti

Prirodne znanosti

Tehničke znanosti

Umjetničko područje

Ostalo: _____

Veličina mjesta u kojem si odrastao/la?

Manje od 10 000 stanovnika

10 000 – 70 000 stanovnika

70 000 – 150 000 stanovnika

150 000 – 500 000 stanovnika

Više od 500 000 stanovnika

2. Stavovi o odgođenom roditeljstvu

Pred Vama se nalazi devet tvrdnji za odgođeno roditeljstvo. Tvrdnje su formirane kao skala procjene.

1 - U potpunosti se ne slažem. / 2 - Ne slažem se. / 3 - Niti se slažem niti se ne slažem. / 4 - Slažem se. / 5 - U potpunosti se slažem.

	Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1.	Napredak obrazovnog sustava značajno je utjecao na porast odgođenog roditeljstva.	1	2	3	4	5
2.	Odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj.	1	2	3	4	5
3.	Odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju.	1	2	3	4	5
4.	Odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu.	1	2	3	4	5
5.	Zbog nedovoljne informiranosti društva, stariji roditelji su skloni predrasudama.	1	2	3	4	5
6.	Pritisak obitelji utječe na odgođeno roditeljstvo.	1	2	3	4	5
7.	Odgođeno roditeljstvo ima više prednosti nego nedostataka.	1	2	3	4	5
8.	Na odgođeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci.	1	2	3	4	5
9.	Bolje je imati djecu u kasnijim godinama.	1	2	3	4	5

3. Stavovi o stereotipima vezanih za odgođeno roditeljstvo

Pred Vama se nalazi trinaest tvrdnji o stereotipima koji se vežu uz odgođeno roditeljstvo.

Tvrdnje su formirane kao skala procjene.

1 - U potpunosti se ne slažem. / 2 - Ne slažem se. / 3 - Niti se slažem niti se ne slažem. / 4 - Slažem se. / 5 - U potpunosti se slažem.

	Tvrdnje	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1.	Stariji roditelji imaju manjak energije za igru i fizičke aktivnosti s djecom.	1	2	3	4	5
2.	Stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze.	1	2	3	4	5
3.	Financijska situacija starijih roditelja je stabilnija.	1	2	3	4	5
4.	Djeca starijih roditelja su prezaštićena.	1	2	3	4	5
5.	Stariji roditelji su tolerantniji.	1	2	3	4	5
6.	U većini slučajeva, odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere.	1	2	3	4	5
7.	Stariji roditelji su zadovoljni vremenom ostvarenja roditeljstva.	1	2	3	4	5
8.	Djeca starijih roditelja su uspješnija.	1	2	3	4	5
9.	Odnos starijih roditelja u braku je kvalitetan.	1	2	3	4	5
10.	Zbog generacijskog jaza, stariji roditelji manje razumiju djecu.	1	2	3	4	5
11.	Stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece.	1	2	3	4	5
12.	Stariji roditelji imaju više vremena za djecu.	1	2	3	4	5
13.	Djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja.	1	2	3	4	5

Imate li prijedlog kako bi društvo moglo olakšati roditeljstvo osobama koje dijete dobiju u drugoj polovici tridesetih ili kasnije?

12. Sažetak

Stavovi studenata o odgođenom roditeljstvu

S obzirom na mijenjanje društva, mijenjaju se i godine s kojima se ostvaruje roditeljstvo. Sve više ljudi postaje roditeljem u kasnijim godinama, nakon 35. ili kasnije. Velik broj ljudi želi se posvetiti obrazovanju, karijeri, žele se financijski osposobiti, ili pak jednostavno žele slobodu prije osnivanja obitelji. Upravo zbog tih razloga dolazi do odgođenog roditeljstva, koje je danas sve češće. Cilj ovog diplomskog rada bio je ispitati i utvrditi razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu i stereotipima vezanim za odgođeno roditeljstvo s obzirom na spol, dob, područje studija, strukturu obitelji ispitanika i veličinu mjesta u kojem su ispitanici odrasli. Za potrebe istraživanja kreiran je anketni upitnik, koji je ispunilo 218 ispitanika. Upitnik se dijeli na četiri dijela: prvi obuhvaća osnovne podatke o ispitanicima, drugi dio se sastoji od tvrdnji vezane za odgođeno roditeljstvo, treći dio se sastoji od tvrdnji vezane za stereotipe odgođenom roditeljstvu, dok je na kraju upitnika postavljeno pitanje otvorenog tipa. Dobiveni rezultati pokazuju kako postoje razlike u stavovima studenata o odgođenom roditeljstvu i to kod svih nezavisnih varijabli. Razlike u stavovima o odgođenom roditeljstvu su se u većini slučajeva očitavale kroz iste tvrdnje: odgođeno roditeljstvo je česta tema u društvu, odgođeno roditeljstvo se često spominje u obrazovanju, odgođeno roditeljstvo je sve češće u današnje doba u Republici Hrvatskoj, na odgođeno roditeljstvo češće se odlučuju žene nego muškarci. S druge strane, razlike u stavovima o stereotipima o odgođenom roditeljstvu prisutne su kod tvrdnji: stariji roditelji imaju manjak energije za fizičke aktivnosti i igru, stariji roditelji ne razumiju djecu zbog generacijskog jaza, stariji roditelji su spremniji na roditeljske obveze, stariji roditelji su više uključeni u odgoj djece, stariji roditelji imaju više vremena za djecu, u većini slučajeva odgođeno roditeljstvo se događa zbog karijere, financijska situacija starijih roditelja je stabilnija, djeca starijih roditelja osjećaju veći pritisak zbog visokih očekivanja roditelja te da su djeca starijih roditelja uspješnija. Ispitanici su u upitniku dali prijedloge kako bi društvo moglo olakšati roditeljstvo osobama koje dijete dobiju u drugoj polovici tridesetih ili kasnije: edukacije, savjetovanja, lakše upisivanje u vrtiće, duži porodiljni, smanjivanje predrasuda prema starijim roditeljima, spominjanje odgođenog roditeljstva u obrazovanju, medijima i društvu te novčane potpore starijim roditeljima.

Ključne riječi: obitelj, roditeljstvo, odgođeno roditeljstvo, stereotipi

13. Summary

Students' Attitudes about Delayed Parenthood

Given the changes in society, the age at which parenthood is realized is changing as well. In traditional society, it was expected that a family would be founded after the completion of education. However, more and more people are becoming parents in their later years, after 35 or later. Many people want to dedicate themselves to their education, their career, they want to become financially stable, or they simply want freedom before starting a family. It is precisely because of these reasons that delayed parenthood occurs, which is increasingly common today. The aim of this thesis was to examine and determine the differences in students' attitudes about delayed parenthood and stereotypes related to delayed parenthood regarding gender, age, field of study, family structure of the respondents and the size of the place where the respondents grew up. For the purposes of the research, a survey questionnaire was created, which was filled out by 218 respondents. The questionnaire is divided into four parts: the first includes basic information about the respondents, the second part consists of statements related to delayed parenthood, the third part consists of statements related to stereotypes of delayed parenthood, while at the end of the questionnaire an open-ended question was asked. The obtained results show that there are differences in the attitudes of students about delayed parenthood, and that with each independent variable. Differences in attitudes about delayed parenthood were in most cases present through the same statements: delayed parenthood is a frequent topic in society, delayed parenthood is often mentioned in education, delayed parenthood is increasingly common nowadays in the Republic of Croatia, delayed parenthood is more often decided upon women than men. On the other hand, differences in attitudes about stereotypes about delayed parenthood are present in the claims: older parents lack energy for physical activities and play, older parents do not understand children due to the generation gap, older parents are more ready for parental responsibilities, older parents are more involved in raising children, older parents have more time for children, in most cases delayed parenthood happens because of a career, the financial situation of older parents is more stable, children of older parents feel more pressure due to high parental expectations and that children of older parents are more successful. In the questionnaire, respondents gave suggestions on how society could make parenting easier for people who have children in the second half of their thirties or later: education, counseling, easier enrollment in kindergartens, longer maternity leave,

reduction of prejudice against older parents, mention of delayed parenthood in education, media and society and financial support for elderly parents.

Key words: family, parenthood, delayed parenthood, stereotypes